

Etukannessa ote myllytulliluettelosta vuodelta 1647
"Quarntoll Mantals Lengd aff Coopio Sochn pro Anno 1647"

Takakannen kuva: Maljapuro ja silta, Pappilan rinne.
1901 Victor Barsokevitsch
Kuopion kulttuurihistoriallinen museo KUHMU
Diaarinumero: B2490

Kuvat tekstin yhteydessä - ellei toisin mainita -
Kaija Heiskanen ja Anja Seuranen

Sukuselevityksiä II

Savon Sukututkimusharrastajat

2012-2021

Sisältö

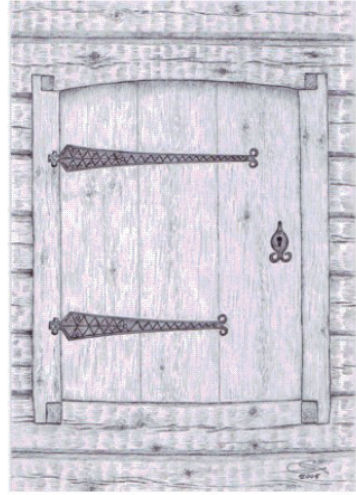
Alkusanat	5
Toiminnan painopisteistä	6
Valtakunnalliset sukututkimuspäivät Kuopiossa 2012	8
Suomi 100 - Sukututkimus 100 Näyttely Kuopion pääkirjastossa 2017	16
Huomionosoituksia	30
Saranassa sanottua Marja Hiltunen: Kuopion Steniuksista 1800-1900 -lukujen vaihteessa	32
Kaija Heiskanen: Forbes –suku, Skotlannin nummilta Pohjanmaan lakeuksille	42
Reetta Väänänen: Soittokaveri	52
Anja Seuranen: Viivi Vallgrenin elämä	54
Mirja Karjalainen: Kevätretkellä	58
Liite 1: Hallituksen jäsenet	65

Julkaisija: Savon Sukututkimusharrastajat ry.

Toimitus ja taitto: Kaija Heiskanen

Kuopio 2022

S a r a n a



Alkusanat

Pohjois-Savon Sukututkimusharrastajat ry perustettiin 30.1.1972 Kuopiossa. Vuonna 2012 ilmestyneessä "Sukuselevityksiä" -kirjassa on selevitetty yhdistyksen taustaa. On lähdetty liikkeelle vuosisadan alkukymmeniltä, jolloin Kuopio sai ensimmäisen sukututkimusherätyksen. Alku oli hankala, vaikka innostus oli suuri. Hanke hautautui pariksi vuosikymmeneksi, kunnes se sotavuonna 1944 yritti taas nostaa päätään. Perustettiin Yleinen sukuseura -niminen yhdistys ja alettiin julkaista Sukututkija -lehteä. Kun puuhamies Eeli Granit-Ilmoniemi kuoli seuraavana vuonna, kuoli myös vireänä alkanut sukututkimustoiminta.

Jälleen kului muutama vuosikymmen kunnes päästään 1970-luvun alkuun. Sukututkimusta oli toki monikin kuopiolainen tehnyt omaksi ilokseen siitä suuremmin huutelematta, mutta nyt alettiin ajatella yhteistyön tuomia etuja esimerkiksi koulutusten järjestämisessä ja erilaisten aineistojen hyödyntämisessä.

Päästiin vauhtiin, toiminta monipuolistui ja jäsenmäärä kasvoi. Välillä oli alamäkeäkin, mutta sen ei annettu lannistaa. Aina löytyi uusia innokkaita sukututkijoita toimintaa elvyttämään.

Nyt on aika katsoa, mitä 40 ensimmäisen toimintavuoden jälkeen on tapahtunut!

Kuopiossa, 30.1.2022
Kaija Heiskanen

Toiminnan painopisteistä

Kokoukset

Kuukausikokousten järjestäminen on jatkunut entiseen malliin. Kirjaston luentosali on vaihtunut ensin Muistiluotsin kokoustilaan ja nyttemmin Suokadun toimintakeskuksen saliin. Esitelmätarjonta on ollut monipuolista ja kiinnostavaa. Luettelo esitelmien aiheista on julkaistu yhdistyksen kotisivuilla.

Sukusavotta

Savotta-sana tulee wikipedian mukaan venäjän kielen sanasta завод zavód 'tehdas, sahalaivos'. Suomalaisessa nimikäytännössä sanaa on käytetty laajasti kuvaamaan mitä tahansa työntekeä tai työmaata. Esko Tokolan aloitteesta alettiin tuolla nimellä mainostaa keskiviikkoiltojen kokoontumisia. Tultiin savottaan tekemään yhdessä sukututkimusta, opastamaan vasta-alkajia ja täydentämään jo aloitettuja sukulinjoja.

Sukusorvi

Miten hyvin sana 'sorvi' sitten soveltuneekin kuvaamaan kolmatta viikottaista kokoontumistamme, jonka yhteydessä on perehdytty erityisesti laajentuvien digimahdollisuuksien käyttöön sukututkimuksessa. Sitä mukaa kuin internetin uumeniin on lisätty uusia tutkimuslähteitä, on niiden käyttöä harjoiteltu sukusorvissamme - oltu 'sorvin äärellä'.



Myös Sukusavotta ja Sukusorvi ovat koonneet innokkaita tutkijoita piireihinsä. Pääkirjaston remontin alettua on kokoonnuttu kaupungin Minnantupa -asukastuvassa. Kaupungin supistaessa asukastupatoimintaansa, myös Minnantupa joutui lakkautettujen listalle. Sopivia tiloja ei löytynyt ja sitten iski korona, joten kokoontumiset ovat olleet tauolla muutaman vuoden. Uuden kymmenluvun nyt koittaessa on toiveissa uudet kokoustilat myös näille sukututkimusharrastusta tukeville toiminnoille.

Koulutus

Sukututkimuskoulutusta on järjestetty yhteistyössä Pohjois-Savon kansalaisopistojen kanssa. Kouluttajina ovat toimineet Kaija Heiskanen, Anja Seuranen ja Hanne Clandér.

Perus- ja jatkokurssien lisäksi on pidetty eri aiheisiin keskittyviä teemakursseja - varsinkin DNA-kurssit ovat olleet suosittuja.

Uusina koulutusmuotoina erityisesti pandemian aiheuttamien koontumisrajoitusten aikana ovat sukututkimukseenkin tulleet erilaiset teams- ja zoom-koulutukset, joita yhdistys on tilannut jäsentensä käyttöön. Myös esimerkiksi kuopiolaisen SnellmanEdun järjestämät webinaarit ovat saavuttaneet suurta suosiota.

Projektit

Edelleen on osallistuttu aktiivisesti Suomen Sukuhistoriallisen Yhdistyksen kirkonkirjojen digitointiprojektiin. Digitointia ovat tehneet Timo ja Kaija Heiskanen, Anja Seuranen ja Seppo Virta. Työtä on tehty pääkirjaston sukututkimus-huoneessa ja sen mentyä remonttiin, koneet siirrettiin Virran kotiin, jossa hän on jatkanut työtä.

Muutaman sukututkijan voimin on osallistuttu myös HisKi-tallennukseen sekä Suomen kirkkojen ja hautausmaiden tietojen tallentamiseen.

Retket

Jokakeväinen retki on edelleen ollut ohjelmistossa. Reetta Väänänen on toiminut aktiivisesti retkivastaavana ja vienyt osallistujat moniin kiinnostaviin kohteisiin eri puolilla itäistä Suomea. Retkiselostuksia on luettavana Sarana-jäsenlehdessä.

Näyttelyt

Kuluneen kymmenen vuoden jaksolle on osunut kaksi laajaa sukututkimusnäyttelyä. Vuonna 2012 oltiin järjestämässä Suomen Sukututkimusseuran kanssa valtakunnallisia sukututkimuspäiviä ja vuonna 2017 koottiin oma näyttely teemalla ”Suomi 100 - Sukututkimus 100”. Molemmista näyttelyistä on jäljempänä koosteet.

Tiedotus

Tiedotuskanavina toimii 2-3 kertaa vuodessa ilmestyvä jäsenlehti Sarana sekä yhdistyksen kotisivut osoitteessa <http://www.savonsukututkimusharrastajat.fi.kotisivukone.com/> Myös facebook-sivusto on käytössä.

Jäsenlehti on kaikkien luettavissa edellä mainitulla yhdistyksen kotisivulla. Lisäksi se lähetetään jäsenille sähköpostin välityksellä.

Valtakunnalliset sukututkimuspäivät 2012

Edellä mainitun 40-vuotishistoriikin alkusanat on päivätty 1.2.2012. Jo edellisen vuoden elokuussa aloitettiin yhdessä Suomen Sukututkimusseuran sekä eräiden muiden yhteistyötahojen kanssa suunnitella maaliskuussa Kuopiossa järjestettäviä valtakunnallisia sukututkimuspäiviä. Paikalliseen työryhmään valittiin Esko Poutiainen, Jorma Saarela, Kaija Heiskanen, Sylvi Tiihonen, Reetta Väänänen ja Anja Seuranen.

Päivien suojelijaksi saatiin arkkipiispa Leo, joka avauspuheessaan korosti menneiden tapahtumien ja sukupolvien arvostamisen tärkeyttä.



Kaikille savolaisille sukututkimusyhdistyksille ja sukuseuroille lähetettiin tiedote tulevasta tapahtumasta. Iisalmen, Joensuun ja Varkauden sukututkimusyhdistykset pyydettiin mukaan tapahtumaa toteuttamaan.

Seuraavat paikalliset toimijat antoivat oman osansa päivien taloudellisen onnistumisen hyväksi:

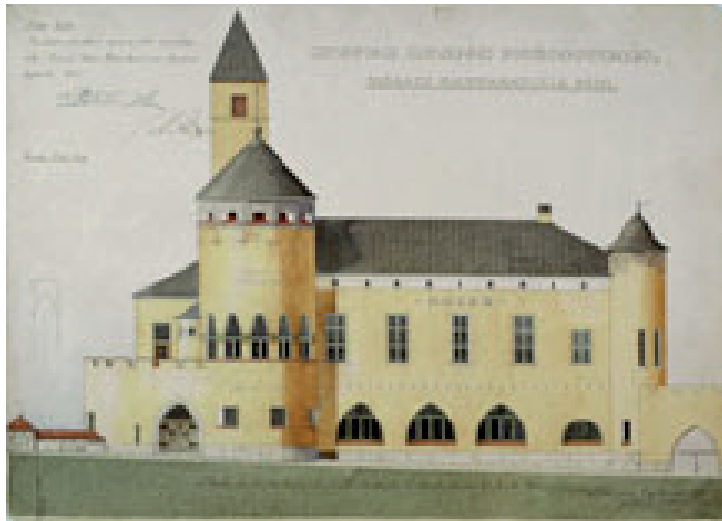
- Kuopion Isänmaallinen Seura ry
- Kuopion kesäyliopisto ja Snellman-instituutti
- Kuopion Rouvasväenyhdistys ry
- Olvi-säätiö
- Pohjois-Savon liitto

Tapahtuman sisältö muodostui kolmipäiväiseksi. Perjantaina 16.3. pidettiin Kuopion Muotoiluakatemian auditoriossa seminaari, jonka aiheena oli Pohjois-Savon asuttaminen.

Varsinaiset sukututkimuspäivät näyttelyineen saivat sijansa Kuopion musiikkikeskuksesta. Lauantain 17.3. teemana oli Naisen asema itäsuomalaisessa talonpoikaisyhteisössä, sunnuntaina 18.3. paneuduttiin ortodoksisukujen tutkimuslähteisiin.

Sukututkimusnäyttely oli avoinna molempina päivinä. Näytteilleasettajia oli viitisenkymmentä.

Tutustumiskäynti suuntautui Kuopion Varastokirjastoon. Se on ope- tus- ja kulttuuriministeriön alainen valtakunnallinen kirjasto, jonka tehtävä on vastaanottaa ja säilyttää suomalaisista kirjastoista siirrettävää aineistoa sekä asettaa se tarvitsijoiden käyttöön.



Tervetuloa Kuopioon!

**35. Valtakunnalliset
Sukututkimuspäivät
16.-18.3.2012**

**Kaikki koolle.
Kuopiossa.**

**koteja ja kauppakeskuksia
kansainvälisyyttä ja kyläilyllisiä
kahviloita ja kulttuuria
kehitystyötä ja kilpailuhenkeä**



Väestö ja asutus Itä-Suomessa

Tutkija Jens Nilsson: "Toesta muata". Savolaisten verokirjojen maailma

Professori Veijo Saloheimo: Savolaiset muuttomiehinä 1500- ja 1600-luvuilla.

FT Sofia Kotilainen: Itäsuomalais sukujen nimeämiskäytäntöjen historiaa

FT Jukka Kokkonen: Karkureita, opintomatkalaisia, toimeentulon perässä kulkijoita. Maastamuutto ja oikeus siihen varhaisen uuden ajan Ruotsissa.

Professori Jussi T. Lappalainen: "Tässä Savon joukko tappeli." Savolaisten sotahistoriaa.



Seminaariväkeä Taitemian auditoriossa

Vieraskirjaan kirjoitti nimensä 220 osallistujaa - auditoriossa oli kuitenkin vain 150 istumapaikkaa, joten valitettavasti kaikki eivät mahtuneet. Luennot videoitiin ja ne, samoin kuin muutkin päivien luennot ovat olleet kuunneltavissa Suomen Sukututkimusseuran videokirjastossa.

Kuopion kaupunki järjesti seminaarin päätteeksi noin sadalle kutsuvieraille vastaanoton kaupungintalon juhlasalissa. Tilaisuuden isäntänä toimi Kuopion kaupunginvaltuuston puheenjohtaja Markku Rossi.



Yläkuvassa Suomen Sukututkimusseuran toiminnanjohtaja Pasi T. Kuusiluoma (oik) ja Kemppeisten sukuseuran puheenjohtaja Matti Kempainen.

Vasemmalta Suomen Sukuhistorillisen Yhdistyksen toiminnanjohtaja Kari-Matti Piilahti ja saman yhdistyksen puheenjohtaja Sami Lehtonen, Suomen Sukututkimusseuran hallituksen jäsen Jukka Partanen, Heiskasten sukuseuran edustajat Tauno ja Hannu Heiskanen.

Tilaisuus oli samalla myös Savon Sukututkimusharrastajat ry:n 40-vuotishistoriikin "Sukuselevityksiä" julkistamistilaisuus. Kuvassa kirjan toimituskunta - vasemmalta Reetta Väänänen, Anja Seuranen, Mirja Karjalainen ja Esko Tokola.



Sukututkimuspäivät 17.3.2012 Kuopion Musiikkikeskus

Avajaisjuhla

Musiikkia I osa Ludwig van Beethovenin triosta
klarinetille, sellolle ja pianolla

Marika Heiskanen, klarinetti
Kalle-Pekka Koponen, sello
Anna Antikainen, Piano

Avajaistervehdys Karjalan ja koko Suomen arkkipiispa Leo

Puhe Suomen Sukututkimusseuran
puheenjohtaja Teppo Ylitalo

Vuoden Sukukirja-kilpailun palkintojen jako

Savolaisen laulu, säkeistöt 1, 9, 10 ja 11



Avajaisyleisöä oikealta Jorma Saarela, arkkipiispa Leo, Anja Seuranen, Esko Poutiainen, Tapio Hämynen, Päiviö Tommila ja Teppo Ylitalo.

Sukututkimuspäivät 17.3.2012 Kuopion Musiikkikeskus

Naisen asema itäsuomalaisessa talonpoikaisyhteisössä

Professori Tapio Hämynen: Naisen asema ortodoksisessa suurperheessä

Toimittaja Seppo Kononen: Savon naiset

FM Hanna-Mari Nupponen: Naisleskien asema 1600-luvulla

FM Emmi Lahti: Naisten harjoittama taikuus

Sukututkimuspäivät 18.3.2012 Kuopion Musiikkikeskus

Ortodoksisukujen tutkimuslähteet

HuK Tuula Kiiski: Ortodoksiseurakuntien kirkonkirjat ja niiden käyttö

HuK Tuula Kiiski: Henkikirjat itäsuomalaisen ortodoksisukututkimuksen apuna

FT Anja Tsokkinen: Ortodoksisen Tschokkisten suvun tutkiminen Korpiselän, Suistamon ja Soanlahden lähteistä

Lisäksi:

Suomen Sukututkimusseuran kevätkokous

Suomen Sukuhistoriallisen Yhdistyksen luennot digitaalisista aineistoista sukututkimuksessa, opastus SSHY:n verkkosivuston hakemistojen tekoon ja yhdistyksen digitoijien ja vapaaehtoistoimijoiden tapaaminen

Varkauden Seudun Sukututkijat ry: Tuomiokirjojen digitointihanke

Savon Sukututkimusharrastajat ry: Miten ja mistä aloitan sukututkimuksen?

Kuopion varastokirjasto avattiin maaliskuussa 1989 ja aineistoa alettiin ottaa vastaan samana kesänä. Keskitetyllä varastoinnilla on taattu se, että hankittu aineisto säilyy tutkijoiden ja muiden tiedontarvitsijoiden käytössä samalla, kun varastointi on voitu toteuttaa kustannustehokkaasti.

Kirjastossa oli vuonna 2012 lainattavaa aineistoa noin 72 000 hyllymetriä.



Sukututkimuspäivien näyttely tarjosi kattavan koosteen eri sukuseurojen ja sukututkimusyhdistysten toimintaan sekä alalla toimiviin muihin tahoihin. Musiikkikeskuksen kaksi aulaa täyttyi äärimmilleen esittelypöydistä ja niihin tutustumaan tulleista sukututkimuksen harrastajista.

Alakuvassa Suomen Sukututkimusseuran puheenjohtaja Teppo Ylitalo on istahtanut tutustumaan Vartiaisten sukuseuran toimintaan.



Tarkoitus oli viettää yhdistyksen 40-vuotispäiviä "työn merkeissä". Monet yhteistyökumppanit halusivat siitä huolimatta esittää tervehdyksensä.

Varkauden Seudun Sukututkijat toivat kuvassa näkyvän laitteen - se on "Savolaene äkkiäpiätösvehe", joka varmaankin on joskus todella tarpeellinen sukututkimusta koskevia päätöksiä tehtäessä.

Alakuvassa Suomen Sukuhistoriallisen Yhdistyksen puheenjohtaja Sami Lehtonen, taustalla kyseisen yhdistyksen henkilöitä ja oikealla Anja Seuranen vastaanottamassa kukkatervehdystä.





Suomi100 Sukututkimus100

**Savolaista sukututkimusta,
savolaisia sukututkijoita ja sukuja
sadan vuoden ajalta**

**Näyttely Kuopion pääkirjastossa
Maaherrankatu 12
6.-11.11.2017**

Kirjasto esittelee aikuistenosaston näyttelyssä kirjaston aarteita, sukututkimukseen liittyviä kirjaharvinaisuuksia sadan vuoden ajalta.

Savon Sukututkimusharrastajat ry on koonnut näyttelytilaan katsauksen menneen vuosisadan sukututkimustapahtumiin Savossa.



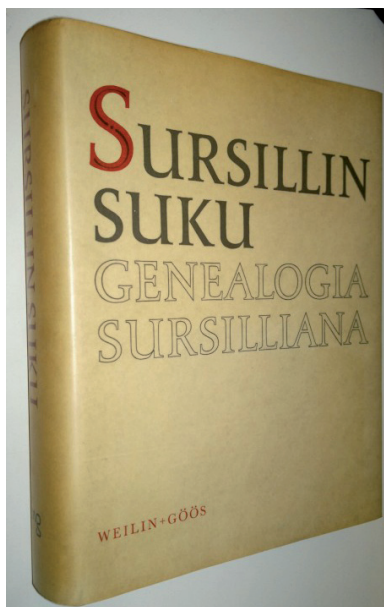
**Miten ja mistä aloittaisin?
Miten pääsisin ongelmakohdan
yli? Pohditaan asioita yhdessä
näyttelyn neuvontapisteessä.**

Suomen 100-vuotiaasta itsenäisyyttä juhlittiin näyttävästi vuonna 2017. Mutta miten siihen liittyi ajatus 100 vuotta kestäneestä sukututkimuksesta? Se selvisi Pohjois-Savon maakuntakirjastoon/Kuopion pääkirjastoon pystytetyssä näyttelyssä. Seuraavilla sivuilla on muutamia otteita näyttelyn teemoista, vaikka osa niistä on jo esitelty yhdistyksen 40-vuotishistoriikissa.



Näyttelyn avajaisissa oli tarjolla Sukulakuja - kuinkas muuten! Alakuvassa kirjaston ja sukututkijoiden edustajat toivottavat avajaisvieraat tervetulleiksi ja esittelevät heille näyttelyä.





Vaikka näyttelyn teema oli "Sukututkimus 100" oli lähdettävä liikkeelle niinkin kaukaa kuin 1600-luvulta. Jo silloin ilmestyivät ensimmäiset sukuteokset. Varsinainen sukututkimuksen monumentti ja samalla koko suomalaisen sukututkimuksen perusteos on

Genealogia Sursilliana - Sursillin suku.

Sen tutkimukset aloitti 1600-luvulla piispa Johannes Terserus tehdessään piispantarkastusmatkan Pohjanmaalle. Kiertäessään pappilasta toiseen hän sai kuulla papiston sukulaisuussuhteista ja niinpä hän kehotti pappeja kirjaamaan niitä muistiin. Vuonna 1850

julkaisi A.E. Alcenius Sursillien suvun tutkimuksen laajennettuna. Teoksessa käydään läpi Ruotsin Ångermanlandista kotoisin olevan kantarperheen jälkipolvet, jotka ovat levittäytyneet ympäri Suomen maan. Suvun kantaisä on ylhäinen talollinen Erik Ångerman Sursill.

Myös Savoan on asettunut useakin Sursill-suvun jälkeläissukuhaara. Heistä mainittakoon esimerkkeinä Argillanderit, Hoffrenit, Mechelinin ja Paldaniukset - miks'ei myös tavalliset savolaiset suvut kuten Heiskaset ja Tuppuraiset.

Vuosisadat kuluivat. Kuopiolainen lehtori Eeli Granit-Ilmoniemi kuvasi tilannetta vuonna 1916 seuraavasti: ajatus heräsi *"muutamille henkilöille, jotka sukututkimuksen alalla ovat paljon työtä tehneet, ja nämä olivat yritykselle heti varsin suopeat katsoen kumminkin, että lähemmät toimenpiteet sen toteuttamiseksi olivat ajan täpäryyden takia syksyyn lykättävät. Allekirjoittanut ei tahtonut tähän suostua, vaan ryhtyi ajan voittamiseksi laatimaan tulevalle seuralle ohjelmaa, jota sitten monissa miehin tarkastettiin, ja näin syntyivät Suomen Sukututkimusseuran säännöt"*.



Perustava kokous pidettiin Helsingissä helmikuussa 1917. Tilaisuudessa seuran ilmoittautui lähes 50 uutta jäsentä ja pian seuran jäsenluku oli yli 150.

Savolainen sukuraamattu

Hannes Gebhardin vuonna 1889 julkaistu väitöskirja **"Savonlinnan läänin oloista vuoteen 1571"** perustui Savon vanhimpien maakirjojen antiin. Niiden käyttö sukututkimuksessa koettiin kuitenkin perin vaikeaksi ja niinpä Savon Seurassa (joka oli perustettu vuonna 1919) päätettiin vuonna 1921 - lehtori Granit-Ilmoniemen ehdotuksesta ryhtyä julkaisemaan

n.s. savolaista sukuraamattua,

joka sisältäisi tietoja Savon viljelyshistoriasta, savolaisista suvuista jne. Tehtävään palkattiin maisteri Antero Pelkonen, joka oli maakirjojen ja muiden alkuperäislähteiden avulla jo pitkään tutkinut itäisen Savon aluetta ja julkaissut v. 1902 Suomen muinaismuistoyhdistyksen aikakauskirjassa kirjoituksen "Entis-ajan muistoja Rantasalmen kihlakunnasta".

Raamattu sisälsi toki sukunimien lisäksi paljon muuta arvokasta tietoa. Siinä mainittiin kyseisen pitäjän kylien nimet, lähdeviittaukset maakirjaan, arviokuntien isäntien nimet sekä heidän omistamiensa maapalstojen nimet. Peltojen, niittyjen ja metsien koot sekä vuotuiset kylvömäärät oli kirjoihin merkitty, samoin tilojen maanluonnot ja veromarkkojen määrät.

Seuran Savotar-lehdessä julkaisiinkin pari näytettä sukunimitaulukoista. Varainhankinta julkaisua varten ei onnistunut, joten työ jäi kesken. Aineisto toki tuli käytetyksi myöhemmin Savon maakunta-historiatyön yhteydessä. Varsinkin Arvo M. Soininen kiitteli kovasti Pelkosen aineiston hyödyllisyyttä tehdessään väitöskirjaansa Pohjois-Savon asuttamisesta keski- ja uuden ajan vaihteessa.

(Tekstilähde: Teräsvuori 1967)

Kuopiossa toimi 1920-luvulla **Savon Sukutoimisto**. Osoitteenaan sillä oli Kuopion Museo Kauppakatu 23, puhelinnumero 949 ja se oli avoinna 10-4 ip.

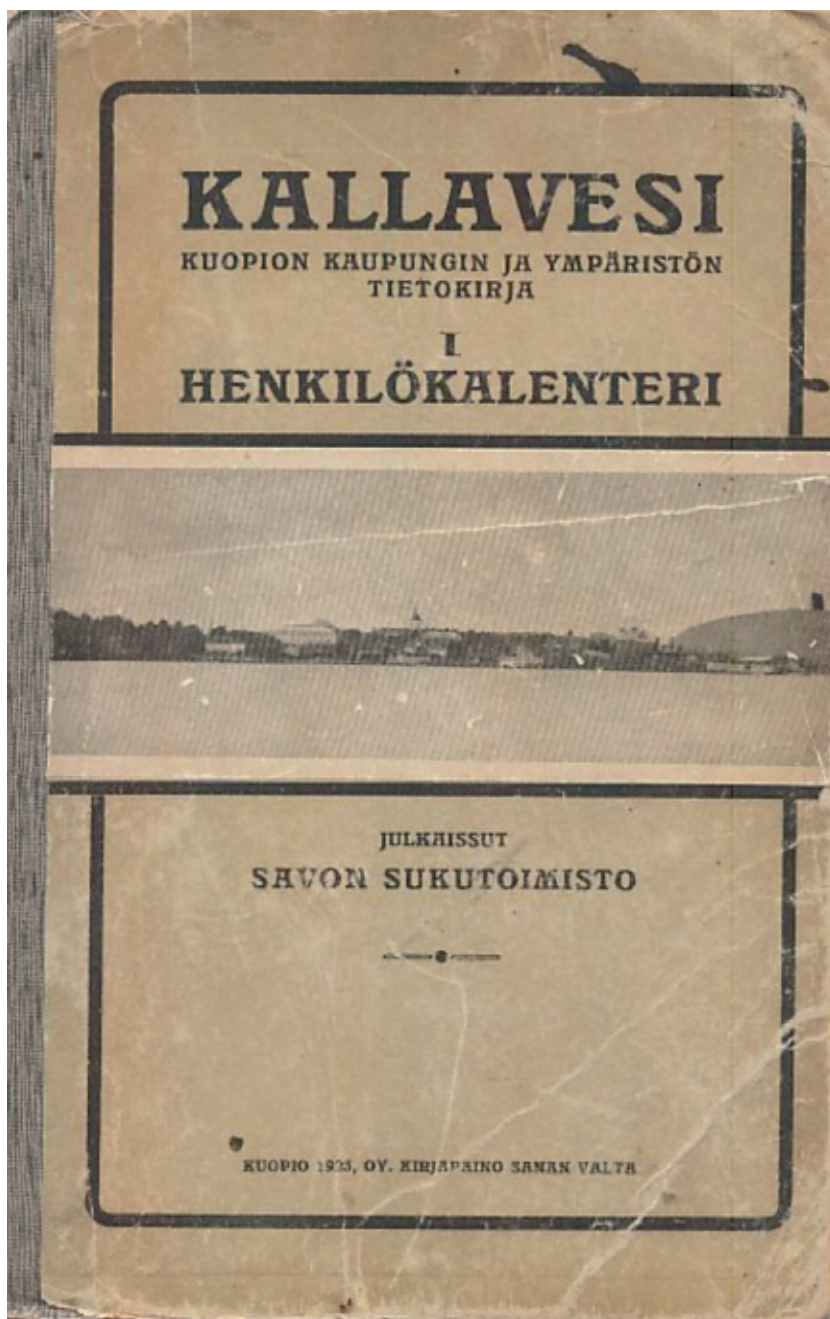
Se alkoi vuonna 1924 julkaista Kuopion Viikkosanomain liitteenä **Savon Sukututkija** -nimistä lehteä, jonka kerrottiin ilmestyvän joka toinen maanantai. Ensimmäinen numero ilmestyi heinäkuun 28 p. Siinä kerrotaan lehden hinnan olevan vuoden loppuun 15 mk. Kuopion Viikkosanomain tilaajat saivat sen alennuksella - 10 mk. Irtonumeron hinta oli 1 mk. Lehden päätoimittajana oli - kukas muu - kuin Eeli Granit-Ilmoniemi!

Yksi merkittävä aikaansaannos oli Sukutoimiston julkaisema

Kalenteri löytyy Suomen Sukututkimusseuran sivuilta osoitteesta <https://www.genealogia.fi/hakem/kallavesi>

Kallavesi. Kuopion kaupungin ja ympäristön tietokirja. I.

Henkilökaleenteri (1923)



"Sunnuntaina lokakuun 12 p. 1919 klo 12 päivällä kokoontui Suomen Tasavallan pääkaupungissa Helsingissä kolmisenkymmentä savolaista: yliopisto-, virka- ja liikemiehiä sekä naisia sanomalehdissä lausutun kehotuksen johdosta Tieteellisten seurain talolle keskustelemaan sellaisen seuran perustamisesta, joka olisi savolaisten yhdyssiteenä ja edistäisi heidän asuma-alueensa entisyyden ja nykyisyyden tuntemista sekä henkistä ja taloudellista kehitystä."

Näillä sanoilla alkaa "Savotar"-lehdessä N:o 4 v. 1920 julkaistu kertomus

Savon seuran

perustamisesta. Perustava kokous pidettiin 28.10.1919 ja päätettiin, että *"seura toimeenpanee kokouksia, seurustelutilaisuuksia ja juhlia, kannattaa Savon maata ja kansaa valaisevaa tutkimustyötä ja julkaisee sen tuloksia sekä panee vireille ja avustaa savolaisten asuma-alueen ja väestön kehittämiseksi tarkoitettavia yrityksiä"*.



Savon Seuran sihteeriksi valittiin Eeli Granit-Ilmoniemi. Hän oli jo 14.11.1919 julkaissut "Savotar"-nimisen aikakauslehden 4-sivuisen näytenumeron, jota 22.12. samana vuonna seurasi toinen 8-sivuinen näytenumero. Lehden nimen alla oli keskellä Savon vaakuna ja niiden välissä nuottipinnalle merkittynä Savolaisen laulun alkunuotit. Lehteä julkaistiin v. 1920 neljä numeroa, v. 1921 kuusi numeroa ja vuosina 1922-26 vuosittain kahdesta neljään numeroa. Savotar lakkasi ilmestymästä toistaiseksi v. 1926 - tosin vuonna 1930 julkaistiin vielä 40-sivuinen Olavinlinnan juhlanumero.

Savon Seuran toiminta käynnistyi vilkkaana. Vuoden 1920 lopussa jäsenmäärä oli yli 800, myöhemmin jäseniä on ollut parisen sataa. Vuonna 1921 järjestettiin ensimmäiset Savon päivät Mikkelissä ja Kuopiossa. Vuonna 1923 pystytettiin muistopatsas Porrassalmelle ja 1929 Parkuimäelle. 1930 järjestettiin Pyhän Olavin killan kanssa Pyhän Olavin 900-vuotisjuhla Olavinlinnassa maakuntamuseohankkeen edistämiseksi.

Kauppias Juho Halonen testamenttasi seuralle 80 000 mk, joista muodostettiin 1946 rahasto Savon ja savolaisuuden historiaa koskevien tutkimusten palkitsemiseen tai painattamiseen. Sotien jälkeen Savon Seura hakeutui yhteistyöhön Savolaisen osakunnan ja pitäjäseurojen kanssa toimiakseen niiden yhteistyöelimenä. Savolaisseurat saattoivat liittyä yhteisöjäsenenä Savon seuraan. 1955 perustettiin Savon Seuran valtuuskunta, johon tuli jäseniä savolaisista jäsenyhdistyksistä sekä savolaisia kansanedustajia.

Savon Päivät.

"Toissa-iltana kokoontui Kuopion Isänmaallisen Seuran, Luonnon Ystävien Yhdistyksen ja Kansalaisopiston johtokunnat sekä Savon maakunta-arkistowaliokunta Museolle viimeksimainitun alotteesta harkitsemaan, voitaisiinko paikkakunnalla ensi pääsiäisen aikana järjestää Savon Päivät, jommoiset äskettäin wietettiin Mikkelissä. Kun Savon Seuran johtokunta on luwannut lähettää useita puhujia ja kaikin puolin kannattaa aiottua yritystä, oliwat mainitut järjestöt sitä mieltä, että Savon Päivät oli tänne aikaansaatawa."



Lehtori Eeli Granit-Ilmoniemi (kuvassa) piti Savon päivillä Kuopiossa esitelmän sukututkimuksen alalta esittäen m.m. taulukon Leo Mechelinin esivanhemmista.

(Lähde: "Savon Jääkäri" -lehti, 1921; Teräsvuori Kaarlo, Sevon Seura 1919-1959, 1967)

Yleinen Sukuseura r.y.

rekisteröitiin 13 p. heinäkuuta 1944, sen kotipaikka oli Kuopio ja toiminta-alue koko Suomi. Yhdistyksen tarkoituksena oli yhteistoinnassa muiden sukuseurojen kanssa herättää kaikissa kansalaispiireissä niinhyvin historiallisen kuin biologisen sukututkimuksen harrastusta, toimittamalla sukutieteellistä aikakauslehteä kuin myös suorittamalla jäsentensä sukuselvityksiä ja niitä julkaisemalla perustettavan sukutoimiston välityksellä.

Seuran jäsenluku oli lokakuussa 1944 kaikkiaan 63, joista 2 vakinaista.

Seuran julkaisun, **Sukututkija**-lehden kerrottiin ilmestyvän kuukausittain kesä-toukokuun aikana vähintään 16-sivuisena. Jaetaan seuran jäsenille, jotka suorittavat joko vuosimaksun 100:- tai kertakaikkisen maksun 1,000:- mk ilman eri korvausta. Lehden toimittaja ja sukutoimiston johtaja oli lehtori E. Granit-Ilmoniemi, Kuopio, Museo.

(Kuva: Vasikkasaaren tuulimylly ja aitat 1893-1900, Barsokevitsch, KUHMU B883)



Savolaisia sukuja

Yksi vuoden 2017 näyttelyn teemoista oli esitellä sukuseuratoimintaa. Ensimmäiset sukuseurat perustettiin Suomessa jo 1920-luvulla. Ensimmäisinä seuroja perustivat aateliset, sitten muut ruotsinkieliset säätyläissuvut. Suomenkieliset ja talonpoikaissuvut seurasivat vähitellen perässä 1930-luvulta alkaen. Aatelistolla oli tietysti vuosisataiset sukutraditiot, joihin kuuluivat muun muassa sukukokoukset ja sukujen vaakunat.

FT, dosentti Sanna Kaisa Spoof on laajasti tutkinut sukuseurojen toimintaa. Hän oli mukana vuonna 1999 ilmestyneessä **Suvut seuroissa - Tutkimuksia sukuseurojen toiminnasta** -kirjassa, jonka muina tekijöinä olivat Ilkka Nordberg ja Anneli Mäkelä-Alitalo.

Sukuseurojen keskusliitto perustettiin keväällä 1979 nimellä Sukuyhteisöjen Tuki. Ajankohtaan liittyi sosiaalinen tilaus suomalaisten kiinnostuttua omista juuristaan. Pohjois-Savon Sukututkimusharrastajat olivat alusta lähtien mukana liiton toiminnassa. Vuonna 1991 yhdistyksen nimi muutettiin Sukuseurojen Keskusliitoksi. Uusi nimi ilmensi paremmin 1990-luvun toimintatapojen muutosta ja keskusliiton lisääntyneitä palvelumahdollisuuksia. SSK:n toimiston tehtäviin kuuluu sukuseuratoiminnan ja sukututkimuksen tekeminen tunnetuksi sekä yhdistysten opastus ja neuvonta. Tällä hetkellä liiton jäsenenä on runsaasti yli sata sukuseuraa.

Näyttelyyn kutsuttiin neljä savolaisia sukua esittelevää sukuseuraa. Vanhin savolainen sukuseura lienee **Jalkasten** sukuseura, joka on perustettu vuonna 1916.

Jalkasten sukuseuran vaakuna hyväksyttiin 1997. Sen suunnitteli heraldikko Reijo Helläkoski. Vaakunan musta väri on peräisin Savon ja punainen väri Hämeen vaakunasta. Väliin jäävä vaalea väri kuvaa Rautalammin reittiä.



Väänästen sukuseura perustettiin vuonna 1937. Väänästen sukupuu -lehti on ilmestynyt vuodesta 1947.



Airaksisten sukuseura sai alkunsa sotien jälkeen vuonna 1946. Vaakunan kilvessä on kultakentässä musta polviorren ja vartaan yhdistelmäkuvio. Kypärä on suljettu, kypäränpeite ulkopuolelta mustaa, vuoripuolelta kultaa. Kypäränkoristeena mustat häränsarvet, joiden välistä kasvaa kultainen kaskinauris.



Miettisten sukuseura perustettiin 1978. Vanhin tunnettu Miettisten asuinsija on entisen Vehmersalmen kunnan Tervasalossa, jonne Pekka Heikinpoika Miettinen asettui varmuudella 1560-luvulla. Paikalle on pystytetty muistokivi.



Kaikki mukaan kutsutut sukuseurat esittelivät näyttelyssä omaa toimintaansa. Kerrottiin sukuseuran tapahtumista, jäseneduista ja -maksuista. Kerrottiin seuran tunnuksista - vaakunoista ja viireistä. Esillä oli julkaistuja sukukirjoja ja -lehtiä, sukutauluja ja eri tavoin toteutettuja sukupuita.

Näyttelyssäkävijät olivat todella kiinnostuneita esillä olleiden sukuseurojen toiminnasta. Myös omien sukujen taustoja haluttiin selvittää - onko meidän suvulamme sukuseura? - miten sen jäseneksi pääsee? - miten se toimii?

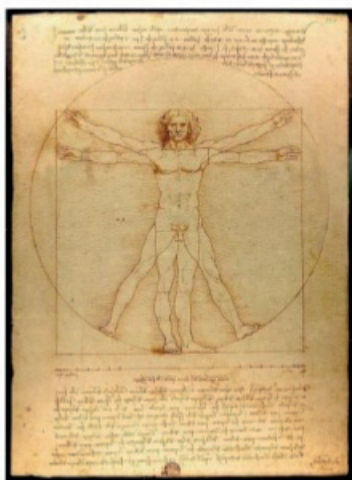
Geneettinen sukututkimus

Ensimmäisiä DNA-testejä sukulaisuussuhteiden selvittämiseksi alettiin Suomessa tehdä 2000-luvun alkupuolella. Vuonna 2017 oli tuo geneettinen sukututkimus lyönyt jo itsensä läpi niin, että sillä oli varsin varteenotettava rooli niin näyttelyissä kuin sukututkimuskoulutuksissakin.

Geneettinen sukututkimus eli geneettinen genealogia tarkoittaa oman tai jonkun muun henkilön sukulaisten keskinäisten (biologisten) sukulaisuussuhteiden ja suvun vaiheiden tutkimista hyödyntämällä DNA-testejä yhdessä perinteisen sukututkimuksen ja historiallisten lähteiden kanssa. DNA-jaksoja vertailemalla voidaan arvioida mm. yksilöiden sukulaisuussuhteita ja viimeisimmän yhteisen esivanhemman elinajan-kohtaa.

(Lähteet: wikipedia 30.8.2017, Marja Pirttivaaran luennot ja www.kurinsuku.net)

Ihmisen perimä



Ihmisellä on

- yksi perimä eli genomi,
- soluja noin 10^{14} (*),
- 23 kromosomiparia,
- kromosomeissa geenejä noin 23 000,
- perimässä emäspareja noin kolme miljardia,
- SNPt eli snippi on yhden emäksen monimuotoisuus.



• <http://www.biomag.hus.fi/braincourse/L2.htm>

3.6.2015

Marja Pirttivaara

Suomi DNA-sivusto auttaa suomalaisia ja Suomessa asuvia sekä muita, joilla on suomalaisia juuria, löytämään esivanhempiaan ja sukulaisiaan sekä selvittämään juuriaan geneettisen sukututkimuksen avulla. Sieltä löytyvät myös ohjeet, miten testit tehdään sekä niiden hinnat ja tilaustavat. Osoite <https://www.familytreedna.com/groups/finland/about>.

Näyttelyssä kerrottiin, että suurin osa itäsuomalaisista miehistä kuuluu siis ns. Niilonpoikiin eli N-haploryhmään, jonka pääreitti Suomeen on kulkenut Kiinan ja Siperian kautta.

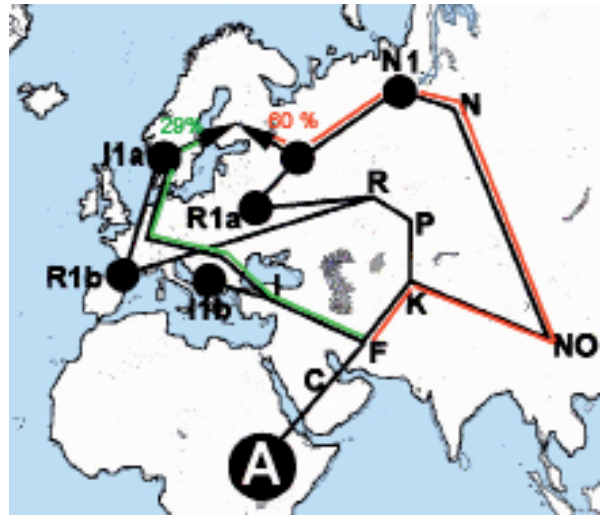
Monien savolaistenkin sukuseurojen ongelmana on se, että eri sukuhaaroja ei ole pystytty yhdistämään ajalla ennen asiakirjaineistojen syntyä. Sitä vanhin yhteistä esi-isää ei löydy edes 1500-luvun lähteistä. Niinpä on lähdetty mukaan DNA-testauksiin.

Esimerkiksi Hiltusten sukuseura on teettänyt useita tutkimuksia ja Jari Hiltunen on koonnut niiden tulokset vuonna 2013 ilmestyneeseen kirjaan

"Hiltusten Geneettinen sukututkimus".

Myös **Heikkisten sukuseurassa** on tehty laajat dna-selvitykset. Niistä voi lukea vaikkapa sukuseuran kotisivuilta osoitteesta <http://www.heikkistensukuseura.fi/fi/Sukuseura/DNA.html>

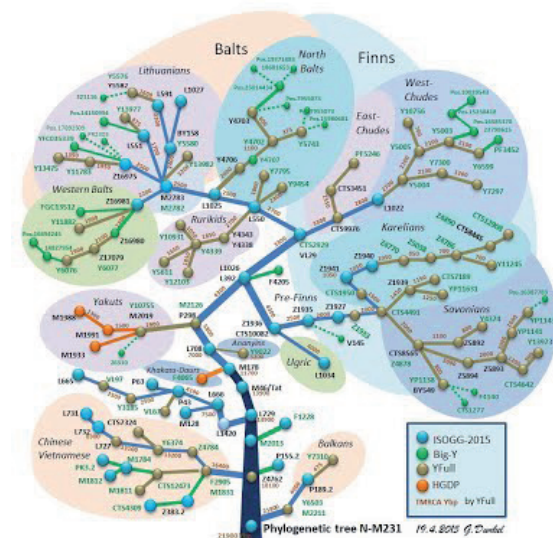
Familytreednaan on perustettu Heikkinen-niminen sukunimiryhmä. Sinne pääsevät jäseniksi DNA-tutkimuksen teettäneet Heikkiset ja geneettisesti lähellä olevat muut henkilöt. Tiedosto on julkisesti luettavissa osoitteessa www.familytreedna.com/public/heikkinen.



Havainnollista perustietoa löytyy **Ahti Kurrin DNA-sivustolta** "Auringonnoususta nykypäivään", osoitteessa www.kurrinsuku.net.

Facebookissa toimii suljettu ryhmä nimeltä **Suomi DNA-projekti**.

Savolaiset suvut -facebook-ryhmässä käydään keskustelua paitsi yleensä Savon suvuista, myös geneettisestä sukututkimuksesta.



Sotahistoriaa

Sota-aikojen historia muodostaa oman lukunsa sukututkimuksen laajassa aineistossa. Arkistojen avautuessa saadaan yhä enemmän ja enemmän tietoa esivanhempiemme sotakohtaloista. Ne kiinnostavat!

Näyttelyssä oli esillä aiheeseen liittyen vanhoja sotilaspasseja ja ansiomerkkejä, valokuvia ja kirjallisuutta. Lisäksi kävijöille kerrottiin niistä monista tietokannoista, joista sota-aikojen tietoja voi etsiä.

Aarre-arkistorekisteri

Tietoja Kansallisarkistossa olevista, pääasiassa puolustusvoimien ja puolustushallinnon aineistoista sekä maanpuolustukseen liittyvien yksityisarkistojen aineistoista.



Talvi- ja jatkosodan henkilöhistorialliset lähteet Sodissa 1939-1945 mukana olleet - arkistojen portti

Joukko-osastojen miehistöluettelot

Paljon käytettyjä henkilöhistoriallisia lähteitä ovat **sotilaskantakortit**, jotka tulivat käyttöön 1930-luvun alussa. Niitä ennen käytettiin sotilaskantakirjoja. Sotilaskantakirjoja pidettiin joukko-osastoittain, eikä niihin ole yhteistä nimihakemistoa; on tiedettävä joukko-osasto, jossa henkilö on palvellut.

Sotapäiväkirja on päiväkirjamuotoon laadittu esitys tietyn yksikön toiminnasta tietyinä aikoina.

Suomen sotasurmat 1914-22

Tietokanta vuosina 1914-22 sotaoloissa surmansa saaneista. Nimietieto käsittää 39 550 surmansa saanutta, joista noin 93 % menehtyi vuoden 1918 sodan sotatoimien ja jälkitapahtumien yhteydessä.

Suomen sodissa 1939-1945 menehtyneet

Tietokanta Suomen sodissa 1939-1945 menehtyneistä sisältää tietoja lähes 95 000 viime sotien aikana puolustusvoimien palveluksessa menehtyneestä suomalaisista ja Suomessa palvelleista ulkomaalaisista.

Suomi, sotavangit ja ihmisluovutukset

Tietokanta Suomessa jatkosodan 1941–44 aikana kuolleista neuvostosotavangeista ja Itä-Karjalan siviilileireillä 1941–44 kuolleista.

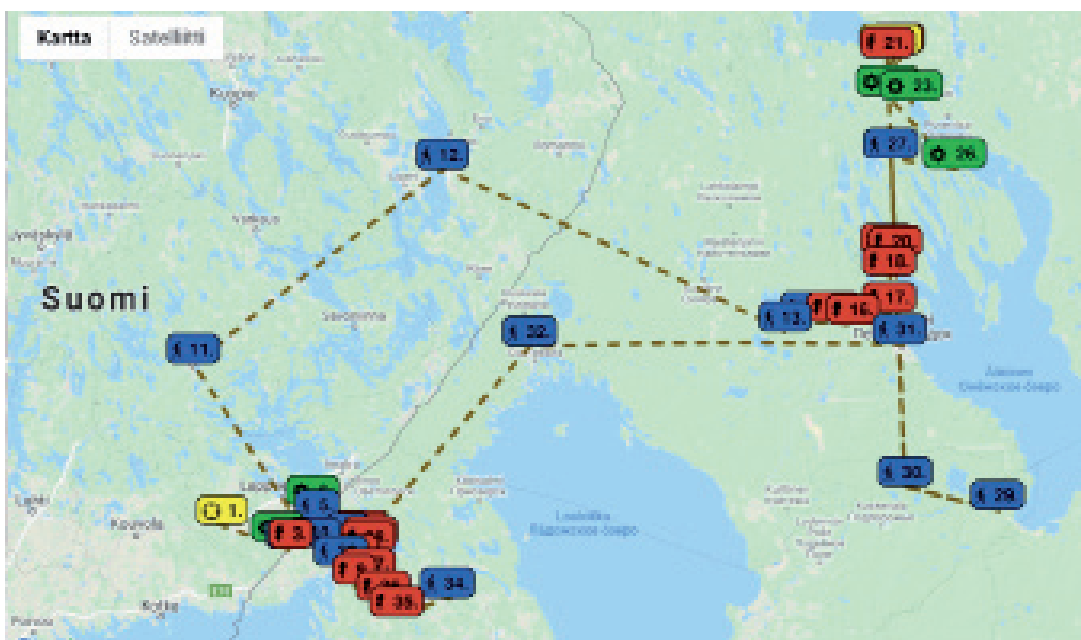
Valtiorikosoikeuksien arkisto: vuonna 1918 käydyn sisällissodan jälkeen hävinneellä puolella toimineiden henkilöiden tuomitseminen annettiin erityisten tuomioistuimien, valtiorikosoikeuksien tehtäväksi. Aineisto sisältää vankileirillä suoritetun kuulustelun kuulustelupöytäkirjat, suojeluskunnan esikunnan lausunnot ja punakaartin asiakirjoista mahdollisesti löydetty, todisteina käytetyt, merkin-

Sotilaslyhtenteet: wiki.narc.fi/portti/images/d/dd/Sotilaslyhtenteet.pdf

Sotasammon avulla voi hakea, selata ja visualisoida laajoja tietoa-aineistoja Suomen viime sodista. Tapahtumat, henkilöt, joukko-osastot, paikat, "Kansa taisteli", menehtyneet ja valokuvat.

Sotapolku.fi on verkkopalvelu, joka syntyi uteliaisuudesta ymmärtää missä isovanhempamme kulkivat sotien aikana. Palvelussa voi etsiä tai lisätä oman sukulaisensa tietoja ja vaiheita sotien aikaan kartalla.

Kuvassa jalkaväkirykmentti 5:n sotapolku. Kuvakkeita klikkaamalla saa lisätietoa kyseisen paikan tapahtumista.



Huomionosoituksia

Suomen Sukututkimusseuran ansiomitali

Suomalaisen sukututkimuksen ansiomitali voidaan myöntää henkilölle tai yhteisölle tunnustuksena sukututkimuksen hyväksi tehdystä ansiokkaasta työstä. Kyse voi olla pitkäaikaisesta ja aktiivisesta toiminnasta sukututkimusyhdistyksessä tai sukuseurassa esimerkiksi vapaaehtoistoimijana tai luottamustehtävissä.

Ansiomitali on Savon Sukututkimusharrastajat ry:n esityksestä myönnetty Kaija Heiskaselle (ylärivi vasemmalla) vuonna 2017, Jouni Kainulaiselle (alarivi vasemmalla) ja Reetta Väänäselle (ylärivi oikealla) vuonna 2020 sekä Esko Tokolalle (alarivi oikealla) vuonna 2022.



In memoriam - Anja Seuranen

Joulunpyhien aikaan 2021 saimme kuulla suru-uutisen - pidetty puheenjohtajamme ja innokas sukututkimuksen harrastaja Anja Seuranen oli kuollut. Hän toimi yhdistyksemme hallituksemme puheenjohtajana vuodet 2009-2017.

Anja Seuranen tuli mukaan yhdistyksemme toimintaan 2000-luvun alkupuolella muutettuaan Kuopioon. Alkuinnostuksen sukututkimuksen harrastamiseen hän sai paikallisen kansalaisopiston kursseilla. Omia hämäläisiä ja karjalaisia sukujuuriaan hän pääsi tutkimaan internetin kautta sitä mukaa kuin niitä arkistojen nettisivuille digitoitiin. Seuranen itsekin on viettänyt päiväkaudet Kuopion pääkirjaston sukututkimushuoneessa kuvaamassa niin kuopiolaisia kuin itselleen läheisiä hausjärveläisiä kirkonkirjoja.



Seuranen julkaisi yhdessä Seppo Vesterisen kanssa sukukirjan "Jaakko ja Irja Vesterisen sukua Savossa ja maailmalla" (2011). Hän toimitti vuonna 2015 ilmestyneen "Ylä-Savon Auvisten sukuhistoriaa: ruutusotamies Eric Auvisen jälkeläiset". Seuranen oli mukana myös Savon Sukututkimusharrastajat ry:n 40-vuotisjulkaisun "Sukuselevityksiä" toimituskunnassa (2012).



Suomen Sukuhistoriallisen Yhdistyksen kunniakirja

Arvoisa Seppo Virta

Suomen Sukuhistoriallinen yhdistys juhli 15-vuotistaivaltaan Louhisaaressa 18.5.2019. Tilaisuudessa jaettiin huomionosoituksia. Olet yksi muistetuista ja SSHY:n hallitus myönsi sinulle kunniakirjan arvokkaasta ja mittavasta toiminnasta yhdistyksen hyväksi.

Suuret kiitokset panoksestasi SSHY:n ja sukututkimuksen puolesta.

Helsingissä 20.5.2019

Saranassa sanottua

Kuluneiden kymmenen vuoden aikana on kuukausitapaamisissa saatu kuulla toinen toistaan mielenkiintoisempia ja mukaansatempaavampia luentoja ja esityksiä. Kuten aiemmin todettiin on yhdistyksen kotisivuille osoitteeseen <http://www.savonsukututkimusharrastajat.fi.kotisivukone.com/> on luetteloitu Saranassa julkaistut luentomuistiot. Muutama saakoon sijansa myös tähän julkaisuun!



"Niinkuin vanha sarana kirskuen ja kitisten yrittää estää oven avautumista, niin on myös sukututkijalla varsinkin alkuvaiheissa edessään monenmoisia ongelmia ja hankaluuksia. Mutta kun oven saa auki, avautuu eteen täysin uusi ja kiehtova maailma."

Sarana 2011-2012

Kuopion Steniuksista 1800-1900 -lukujen vaihteessa.

Marja Hiltunen

Stenius-suvusta on tehty ainakin kolme sukuselvitystä, ensimmäinen v. 1900, kolmas v. 1974. Suomen eri Stenius-sukuhaaroista on tässä esityksessä keskitytty karjalaiseen haaraan.

Jacob Stenius valittiin Pielisjärven kirkkoherraksi v. 1740. Sukukirja kertoo hänestä: "Jacob Stenius kohotti karjalaisen seurakuntansa sen rappiutilasta ja soti ankarasti raakuutta ja taikauskoa vastaan. Hän levitti luku- ja kirjoitustaitoa sekä kylvi menestyksellä kristinuskoa. Stenius vaikutti esimerkiksi ja neuvoillaan pontevasti Karjalan viljelemiseen ja edistykseen muuttaen ostamansa ja vuokraamansa huonot suotilat viljaviksi

mallitiloiksi, minkä vuoksi hänelle annettiin kunnianimi Korpi-Jaakko." Jakob Stenius oli Ruotsin tieakatemian jäsen.

Jacob Steniuksella ja hänen vaimollaan Anna Printzillä oli 12 lasta. Esikoispojasta Jacobista tuli isänsä jälkeen Pielisjärven kirkkoherra. Hän sai ansioistaan koskien perkaajana lisänimen Koski-Jaakko. Tästä Korpi-Jaakon vanhimmaspojasta polveutuu Steniusten I karjalainen haara. Tämän haaran jäsenistä moni otti sukunimekseen Korpijaakko.

Korpi-Jaakon kolmannesta lapsesta Martinista polveutuu II karjalainen haara, viidennestä lapsesta Benedictuksesta (Bengt) III haara, seitsemännestä, Karlista, IV haara ja kahdeksannesta lapsesta Simonista V karjalainen sukuhaara.

IV karjalainen sukuhaara polveutuu Korpi-Jaakon pojasta Karl Steniuksesta. Karl syntyi pikkuvihan aikana maaliskuussa 1764, kun hänen äitinsä oli vihollisia paossa Pielisjärven länsipuoleisissa korpimetsissä Palojärven lähettyvillä. Papiksi valmistuttuaan Karl toimi Savon jalkaväen rykmentin pataljoonan saarnaajana Savon prikaatin mukana sodassa 1788-1790. Hänestä tuli Sulkavan kirkkoherra.

Karlin ja Magdalena Aschanin 10-lapsisen perheen toiseksi nuorin lapsi Johan luki papiksi hänkin ja päätyi Sulkavan, Loviisan ja Pyhtään jälkeen Pielisjärven kirkkoheräksi 1838 juuri valmistuneeseen Engelin piirtämään Pielisjärven kirkkoon.

Kuopion Steniukset -tarinan toinen päähenkilö on Johan ja Anna Sofia Steniuksen seitsenlapsisen perheen kuopus Karl Mortimer Stenius. Hän syntyi Pielisjärvellä v. 1843.

Alman vanhemmat olivat Pielisjärven kappalainen Gregorius Aminoff ja Emerentia Jacobina Wilhelmina Borgström. Alma oli perheen ainoa lapsi.

Gregorius Aminoff syntyi Maaningan Venäjänsaarella v. 1798. Hänet vihittiin papiksi Porvoossa. Ennen päätymistään Pielisjärven kappalaiseksi hän toimi mm. opettajana Kuopiossa ja Kuopion vankilasaarnaajana. Alman isän puolen juuret ovat siis Kuopion seudulta. Alman isän, Gregorius Aminoffin isä oli majuri Berndt Adolf Aminoff, joka syntyi Iisalmen Larinniemessä 1761, ja Gregoriuksen äiti oli Maaningan Halolassa syntynyt Ulrika Tawast. Ulrikan veli ja siis Alman eno oli kreivi Johan Henrik Tawast, joka oli mm. Ruotsin armeijan jalkaväen komentaja ja diplomaatti. Ulrikan vanhin sisar Anna Christina sai Halolaan muuttaneelta isältään Haminalahden kartanon, jota hän hallitsi miehensä Jonas Mauritz von Wrightin kanssa. Heidän lapsenlapsensa, Wrightin taiteilijaveljekset, olivat Alman pikkuserkuja. Alman isä Gregorius oli isänsä jälkeen Aminoffin aatelissuvun päämies kuolemaansa asti.

Alman äiti Emerentia Jacobina Wilhelmina (Mina) Borgström oli porvoolaisen kauppiaan Jacob Borgströmin tytär. Borgströmit ja Porvoossa asuva kirjailija Runeberg olivat perhetuttuja. Sukukirja kertoo, että J.L. Runeberg ja 12 muuta pappia tanssivat ranskalaista katrillia Gregoriuksen ja Minnan häissä Porvoossa maaliskuussa 1846.

Karlin ja Alman tarina

Karl ja Alma olivat lapsuuden ja nuoruuden ystäviä, pappilan lapsia. He kävivät molemmat koulua Kuopiossa. Alman äidinkieli oli ruotsi, joten hän kävi Kuopion ruotsalaisen tyttökoulun. Karl kävi Kuopion lyseon ja kirjoitti ylioppilaaksi v. 1862.

Karl kirjoitti omaelämäkertaa, jonka johtoajatuksena on *"Muutamia muistiinpanoja, jotka siinä tapauksessa, että minä tulevaisuudessa tulisin kirjoittamaan tärkeimmistä elämäni tapauksista päiväkirjaa ja etupäässä tehdäkseni havainnoita kehityksestäni."*

Synnyin maanantaina Marraskuun 20 päivänä 1843 kello 8 e.p.p. Pielisjärven pappilassa Lieksan kirkonkylässä. Kasvoin hyvien vanhempien, tätien ja vanhempien sisarusteni hellässä hoivassa. Olin kuitenkin laiska lukuinen, ja suurimpana huvinani oli kerjäläispoikain kanssa leikkiminen ja antaa ruokaa heille, joista varsinkin pari tultuaan täysi ikäiseksi kiintyivät minuun. Puolestani muistelen ilolla tätä lapsuusaikaa ja näitä leikkitovereita, jotka, huolimatta iän eroituksesta vanhempana minua, eivät kummemminkaan neuvoneet minua pahaan, mutta kun tulin paljon tuvassa olleeksi neuvottiin minua jo varhain valittomaksi. Isäni ei hyväksynyt tuvassa oloani, vaan täytyi minun poistua sieltä usein. Ilman kuritta

hän kasvatti minua, kuitenkin pelkäsinkin pahoittaa hänen mieltään. Siis kasvoin suuremmassa vapaudessa kuin muut lapset. Vallattomuudestani huolimatta kunnioitan saarnaa ja Jumalan sanaa, mutta en elänyt Vapahtajani yhteydessä. Näin elin vuoteen 1850 ilman muuta erinäisempää poikkeusta kuin että olin äidin, Emil veljen ja Lotta tädin kanssa Uudellamaalla, josta äidin kanssa palasin kotiin saman vuoden toukokuussa.

Ennen kuin kuitenkaan jätän keretomuksen olostani lapsuudenkodissa, täytyy minun kertoa erää joka oli myös Pielisjärveltä syntyisin, sikäläisen kappalaisen tytär. Tästä leikkitoverista, johon niin erityistä kiintymystä tunsin ja johon niin tietämättäni rakastuin, on päiväkirjani sisältävä yhtä ja toista iloista ja surullista, ei ainoastaan nuoruusiällä, vaan myös miehuusiällä, ja niin kaikkena aikana jonka Jumala suo mun elääkseni täällä.

*Sinusta oi rakas ystävä
voin tästä ajasta sanoa
Sä olit rakas, oi niin rakas jo
Sun lapsuusiällä.
Mä muistan sen kuin tähtenä
Sä olit mun leikin
kuningatar ihana.*

Tässä lapsen ihastuksessa löysin onnen, enkä siis valittanut erityisesti kaipaavani, vaikka täytyi matkustaa puolivälissä Huhtikuuta 1853 isän seurassa Kuopioon vanhimman niin rakastetun ja kaivatun Pentti veljen luo Mutta – oi men-

neet niin onnelliset aikani, jolloin en tiennyt, niin en uskonut tarvitsevani surra, että ainoa rakkaani A ei omanani tulisi olemaan.

Alma oli Gregoriuksen ja Wilhelmiinan ainoa lapsi. Hänen kotinsa Pielisjärven kappalaisen pappila sijaitsi Lieksan Lamminkylässä, Pokranlammen rannalla. Pappilas-
sa luettiin paljon, Alma soitti hyvin pianoa ja hänellä oli kaunis lauluaani. Elinikäisenä harrastuksena oli runojen kirjoittaminen. Alman äidinkieli oli ruotsi, joten hän kävi

Kuopiossa ruotsalaista Naistenkoulua. Ranskan opettajalleen maisteri Frosterukselle Alma kirjoitti kiitollisen onnittelurunon maisterin 80-vuotisjuhlaan v. 1910. Koulussa oli ainakin tasokas kieltenopetus, minkä voi päätellä niistä latinan- saksan- ja ranskankielisistä sitaateista, joita Alma viljeli ruotsinkielisissä kirjeissään. Hän osasi myös suomea hyvin.



Alma ja Karl kuvattuna häitään seuraavana päivänä

Karl opiskeli Helsingin yliopistossa historiaa, filosofiaa ja teologiaa. Hän valmistui maisteriksi keväällä 1868. Nuoret olivat ahkerassa kirjeenvaihdossa ja vuosilta 1866 – 68 on säilynyt yli 70 kirjettä. Pielisjärvelle tuli posti kerran viikossa. Karl ja Alma eivät päässeet tapaamaan toisiaan 1,5 vuoteen, joten kirjeissä oli käsiteltävä molemmille tärkeitä uskonnollisia asioita, tulevaisuudensuunnitelmia, selvitettävä väärinkäsityksiä, tehtävä sovintoja. Kirjeet suljettiin sinetillä.

Alma halusi salata uteliailta kyläläisiltä seurustelunsa Karlin kanssa, ja aluksi hänen kirjeensä kuljivat rovasti Steniuksen kirjeiden kuorissa. Alma epäili vahvasti Enon postimestarin vakoilevan hänen postiaan.

Senaatti julisti keväällä 1868 haetavaksi stipendin ulkomaiden sokeainkouluihin tutustumista varten. Apurahan saajan oli sitouduttava palvelemaan Kuopion sokeain koulun johtajana matkalta palattuaan. Stipendistä käytiin kova kilpailu, ja jännittävien vaiheiden jälkeen Karl Stenius sai sen lokakuussa 1868. Pielisjärvellä pidettiin häät marraskuussa 1868.

Nuoripari Karl ja Alma Stenius matkusti häiden jälkeen Pietarin kautta Keski-Eurooppaan 10 kuukaudeksi. Matka rahoitettiin Karlin saamalla stipendillä ja kotiväen avustuksella. Matka kulki Pietarista

Varsovaan, jossa Steniukset viettivät ensimmäisen yhteisen joulunsa. Pääkohteena oli Dresden, jossa Karl tutustui sokeain opetukseen neljän kuukauden ajan. Tübingenissä oli samaan aikaan Stenius-ten kanssa Karlin opiskelutoveri Gustaf Johansson, johon Almakin nyt tutustui. Gustaf Johanssonista ja Steniuksista tuli elämänikäiset ystävät. Gustaf Johansson oli Kuopion piispa 1880-luvulla ja lopulta Suomen arkkipiispa.

Alma ja Karl muuttivat syksyllä 1870 Kuopioon. Pielisjärven ja Kuopion väliset matkat tehtiin hevoskyydillä. Alman ja Karlin vanhemmat asuivat edelleen Pielisjärvellä. Alma kirjoitti Mammalleen muuttopäivänä 15.9.1870 Kuopioista: *”Jumalan avulla olemme nyt onnellisesti täällä uudessa kauniissa kodissamme, eikä matkalla ollut mitään epäonnea, mutta kylmä oli koko matkan ajan, niin että turkit olivat tarpeen. Petranvaaran ja Halivaaran välillä satoi lunta. Polvijärvellä olimme yötä ja viimeisen yön lepäsimme Riistavedellä. Sieltä lähdimme tänä aamuna kello 6 ja ehdimme sopivasti Jännevirralle, josta höyrylaiva Kaino lähti kello 8. Siellä jätimme kärryt erääseen vajaan. Mamma voi uskoa, että olen ihastunut näihin kauniisiin huoneisiin. En ikinä olisi uskonut, että tulen asumaan näin muhkeasti, ja meidän uudet huonekalumme ovat myös hyvin somat. Antakoon Jumala armonsa ja rauhansa meidän uuteen kotiimme. Huoneita lämmitetään parhaillaan, sillä aiomme viettää yön*

täällä, kunhan talo on lämmennyt ja huonekalut tuotu sisään.” Steniusten ensimmäinen koti oli kooneenkäyttäjä Räsäsen talossa.

Kuopion sokeainkoulu aloitti toimintansa vuonna 1870. Karl Stenius oli sen perustaja ja ensimmäinen johtaja 25 vuoden ajan. Suomessa oli 1800-luvulla kaksi varsinaista sokeainkoulua: Helsingin ruotsinkielinen ja Kuopion suomenkielinen. Kansakoulujen ylitarkastaja Uno Cygnaeus vihki Kuopion sokeainkoulun elokuussa 1871 ja asetti Karl Steniuksen sen johtajan virkaan.

Karl ja Alma asuivat Kuopiossa yli 40 vuotta. Heidän lapsiaan eli täällä vielä 1950-luvulla. Alma synnytti 13 lasta, jotka kaikki elivät aikuisiksi. Kun Alman isä Gregorius Aminoff kuoli vuonna 1877, Alman äiti Wilhelmiina Aminoff muutti Steniuksille ja asui heillä 32 vuotta, kuolemaansa asti vuonna 1909. Perheen kuusi tytärtä kävivät Kuopion suomalaista tyttökoulua, kaksi heistä kirjoitti ylioppilaaksi. Seitsemän veljestä kävivät Kuopion lyseota, heistä neljä kirjoitti ylioppilaiksi. Perhe oli kaksikielinen, sillä Alman ja hänen äitinsä äidinkieli oli ruotsi, isän ja lasten suomi.

Perheen ystäväpiiri

Steniuksilla oli laaja ystäväpiiri. Karl piti huolta perheen yhteiskunnallisesta toiminnasta mm. kaupungin valtuusmiehenä ja rahatoimikunnan puheenjohtajana. Almalla riitti töitä kotona suurperheen ja ison talouden hoitajana. Hän ei osallistunut Minna Canthin ja Elisabeth Steniuksen tavoin aktiivisesti yhteiskunnalliseen toimintaan ja sivistyspyrkimyksiin. Nuo kaksi tunnettua kuopiolaisnaista kuitenkin kuuluivat perheen ystäväpiiriin. Minna Canth oli Steniusten Helmi-tyttären kummi, ja Helmi sai aina syntymäpäivänään käydä valitsemassa mekkokankaan Canthin kaupasta. Helmi kertoi muistojaan 75-vuotishaastattelussaan Savon Sanomissa: *”Muistan kotini vierasta erikoisesti kirjailija Minna Canthin, joka oli kummitätini. Hän oli mitä parhain kummitäti, antelias ja ystävällinen. Alaluokkalaisen koulutytön mielestä oli verrattoman juhlallista mennä Canthin suureen kangaskauppaan, jonne kummitäti oli kutsunut kummityttärensä valitsemaan pukukangasta. Muistan vieläkin aivan selvästi kankaan, jonka silloin koltukseni valitsin. Se oli tummanpunaista, silkin tapaista kangasta.”*

Elisabeth Stenius oli Karlin pikkuserkun, pankkivirkailija Richard Steniuksen vaimo. Richard kuului Korpi-Jaakon toisesta pojasta Martinista polveutuvaan toiseen karjalaiseen Stenius-haaraan. Karlin ja Richardin isoisät olivat veljeksiä.

Alman kirjeissä on useita mainintoja vierailuista Elisabetin luona. Varsinkin merkkipäivisin kuten nimipäivisin oli yleinen tapa käydä onnittelukäynnillä.

Almalle läheisin Stenius-ystävä oli Richardin sisko Benedicta Stenius, ystäville Dikta, Steniusten lapsille Tant Dikta. Hän oli opettaja ja johdatti omaa valmistavaa Steniuksen koulua Kuopiossa yli 30 vuoden ajan (1867 – 1899).

Richardin ja Diktan veli Mårten Gabriel Stenius oli ensin farma-seuttina Kuopion apteekissa, mutta suoritti myöhemmin puutarhurintutkinnon Kööpenhaminassa ja perusti Helsinkiin Leppäsuon kauppapuutarhalaitoksen v. 1875 ja avasi Suomen ensimmäisen kukkakaupan.

Kun Sakari Topelius täytti 80 vuotta 14.1.1898, hänelle lähetettiin 66 kuopiolaisnaisen Steniuksen kukkakaupasta tilaama metrin pituinen tuohinen savolaisvene täynnä mitä ihanimpia kukkia. Mastossa oli paperipurje, jonka etupuolelle oli kultaisin kirjaimin tekstattu Topeliuksen nimi ja syntymäpäivä ja purjeen toisella puolella ruotsinkielinen onnittelupuhe päivän san-karille ja Alman juhlaruno.

Richardin, Mårtenin ja Benediktan isä, Kontiolahden kappalainen Bengt Mårten Stenius omisti Utran ja Louhelan tilat Kontiolahdella. Louhelan tila myytiin omistajan kuoltua valtiolle Joensuun

kaupungin perustamista varten. Bengt Mårten Stenius oli naimisissa Kristina Vinterin kanssa, joka viiden siskonsa kanssa hallitsi Savisaaren tilaa Kuopiossa. Dikta Stenius kävi usein Savisaarella tätejään tapaamassa. Hän rakennutti Niuvan tien varteen Tyynelänimisen rakennuksen. Myös Alma ja Karl perheineen vierailivat usein Savisaarella.

Hyvin läheisiä Alman ja Karlin ystäviä oli myös Kuopion piispa Gustaf Johansson perheineen. Gustaf Johansson oli Karlin opiskelutoveri Helsingissä ja Karl ja Alma tapasivat Gustafin Tübingenissä Keski-Euroopan matkallaan. Läheisestä ystävyystyöstä kertoo sekin, että Alma kirjoitti parikymmentä runoa piispan perheen jäsenille, jopa lasten kotiopettajalle, sekä Johanssonin Vaajasaloon rakennuttamalle komealle kodille, Ylähoville, ja Vaajasalon luonnolle. Gustaf Johanssonista tuli Suomen arkkipiispa ja hän muutti perheineen Kuopiosta. Ystävyystyötä vaalittiin kirjeitse, ja seuraava sukupolvin piti ystävyystyötä yllä yhteisillä pyöräretkillä ja kirjeenvaihdolla.

Steniuksilla piipahti usein sekä vanhemman väen että nuorten ystäviä. Steniusten koti oli hyvin herännäishenkinen. Kun Kuopiossa pidettiin pappeinkokouksia, monet osallistujat yöpyivät Steniusten hoivissa. Sokeainkoulun ensimmäinen opettaja Weckman oli hyvä saarnamies, ja Steniusten saliin kokoontui talonpoikia kuuntelemaan häntä. Tilaisuudet saivat

Vielä voi erikseen mainita Elise Heintzien, joka oli Alman serkku ja myöskin hänen kumminsa. Alman isä Gregorius Aminoff ja Elisen äiti Agatha Aminoff olivat sisarukset. Elise toimi 10 vuotta Snellmanin aloitteesta perustetun Köyhien tyttöjen koulun johtajana Kuopiossa. Steniuksen lapset kävivät opiskeluaikanaan usein Helsinkiin muuttanutta Tant Eliseä tapaa-massa.

Steniusten kaupunki- ja maa-seutuasuunnot

Steniusten ensimmäinen koti oli koneenkäyttäjä Räsäsen talossa Piispantorin varrella. Siinä toimi myös sokeain koulu. Vuodesta 1873 perhe asui Tulliportinkadun ja Haapaniemenkadun risteyksessä sijainneessa talossa, jossa oli niin iso ruokasali, että sitä oli lämmitettävä kahdella uunilla. Sokeain koulu oli muuttanut kadun toisella puolella olevaan rakennukseen, nykyisen Hallmanin tavara-talon kohdalle.

Taloudenpitoon ja lasten hoitoon tarvittiin useita apulaisia. Talon takapihalla oli navetta ja siinä perheen lehmät. Oli myös oma hevonen. Lapset laskettelivat talvella pihaportista torille. Alma kirjoitti äidilleen 6.10.1873: *"En tiedä, olenko kertonut Mammalle, että Bruno (4-vuotias esikoinen) on ihastunut kasakoihin, joita päivittäin vaeltaa tästä ohi suurin joukoin. Hän ei koskaan jätä juoksematta ikkunaan, vaikka vain yksi kasakka menisi ohi. Usein hänet*

näkee portilla huutamassa heille "drastut, drastut", kun kasakat hymyillen vastaavat hänelle samalla mitalla. Jopa heidän lauluun hän yrittää matkia ja onnistuu siinä aika hyvin. – Juuri nyt sain vieraakseni Ida Grahnin, joten näkemiin nyt, Mamma-kulta!"

Perhe vietti kesät maalla. Aluksi kesäpaikkana oli Lieksassa sijaitseva Sarkkilan hovi. Sarkkila oli aluksi vaatimaton tila, jonka Korpi-Jaakko osti Paavo Sarkkilselta. Steniuksen hoidossa Sarkkilasta muodostui Pielisjärven maatalouden esimerkkitala. Tila kulki perintönä Stenius-suvulla ja 1800-luvun puolivälissä tilasta oli muodostunut Pielisjärven suurin maatalousyksikkö. Pielisjärven nimismies Isak Stenius rakennutti 1840-luvulla Engelin toimiston piirtämän päärakennuksen. Isak Steniuksen poika ei enää kyennyt huolehtimaan perintömaistaan, vaan möi maansa Kuopiossa asuneelle pikkuserkulleen Karl Steniukselle v. 1875. Mahtavaksi paiseen hoviyhteisön hoitaminen ei kuitenkaan onnistunut Kuopiossa käsin, ja neljän vuoden kuluttua hovi vaihtoi jälleen omistajaa. Stenius-suvun aika Sarkkilassa päättyi. Karl Steniuksen ajasta on vielä muistona hänen rakennuttamansa komea navetta.

1880-luvulla perheen kesäpaikkana oli Tapiola. Sen paikasta ei ole varmuutta. Olisiko se Itkonniemellä sijainnut huvila? Elise Heintzie kirjoitti Almalle elokuussa 1885:

" Kuinka ihanaa teillä on ollut tänä kesänä Tapiolassa, kun luonto on ollut niin kaunis ja rehevä. Olisipa ollut ihanaa levätä riippumatossa ja kuulla aaltojen lyövän rantaan ja lintujen visertävän puissa." Alma kirjoitti päiväkirjaansa elokuussa 1888: " Aika kurja kesä meillä oli tänä vuonna, mutta myös joitakin todella kauniita ja aurinkoisia päiviä ja peilityyniä iltoja. Silloin on ollut niin kaunista täällä Tapiolassa, että toisinaan on levännyt kuin kirkastuksen loiste yli järven ja maan. Elokuun kuutamo, joka aina luo uneksivan, alakuloisen tunnelman, on parhaillaan ja suo kesän viimeisen ilon täällä ulkona, sillä sitten meidän täytyy muuttaa kaupunkiin, sen vaivaan ja levottomaan meluun."

Kesällä 1895 Steniuksen perhe vietti kesää Kehvon Autiorannassa, Väänälänrannan maisemissa. Barsokevits tuli 2.8.1895 Kuopista laivalla ottamaan perhekuvaa, ja joku perheen tytöistä on kirjoittanut runon tästä tärkeästä tapahtumasta (alla muutama säe

*Nyt on käymässä homma kova,
kun Steniuksen perheestä
kuva soma on päätetty ottaa kohta
aivan, Odotetaan vaan tuloa laivan.*

*Nyt jo näkyy laiva tuolla
siniselän takapuolla.
Siinä tulee herrasmies,
ja Bruno veljemme kenties.*

*Metsään päin nyt kaikki vaan,
siellä kuva otetaan.
Kenttä Malilan siellä on
jonne joukko kokohon*

ja kuva viereisellä sivulla).

Vuodesta 1899 lähtien ainakin vuoteen 1903 kesäpaikkana oli Kohtiranta Juurusveden rannalla. Vastarannalla on nykyisin Kuopion lentokenttä. Perheen lehmätkin olivat siellä kesälaitumella ja perheestä ne jäsenet, jotka opiskelivat tai olivat lomalla. Kohtirantaan pääsi kätevästi sekä Neiti- että Rusko-laivoilla. Alma kirjoitti Kohtirannasta tyttärelleen Lindalle: *"Olen nyt viimeistä kertaa tässä rakkaaksi tulleessa paikassa, tässä köyhässä majatalossa, joka kaikkine puutteineen on kuitenkin tarjonnut lepoa, hiljaisuutta ja maalaisvapautta. Tuntuu aivan alakuloiselta jättää tämä kaikki kokonaiseksi vuodeksi – kuinka paljon voikaan vuodessa tapahtua! Huomenna lähdemme täältä kaikki. Silloin peitämme ikkunat ja lukitsemme oven."*

Karlin kesämökkimatkat olivat vähentyneet sen jälkeen, kun hän oli halvaantunut kesällä 1892. Minna Canth kirjoitti tyttärelleen Ellille 18.7.1892: *"Blind Stenius kuuluu saaneen tänään slaagin. Ei hän ole vielä kuollut, mutta ei kuulu vielä olevan tietoa virkoamisestakaan. Huonoa joukkoa sinne jää, jos hän kuolee. 13 lasta, nuorin tänä keväänä syntynyt. Ja raha-asiat hirveän huonot."* Vuoden kuluttua Karl Stenius teki konkurssin ja kotitalo piti myydä. 1890-luvun loppupuoli ja 1900-luvun ensimmäinen vuosikymmen olivat vaikeaa aikaa, kun Almalla oli hoidettavana sekä sairastunut mies että sairastunut äiti.



*Niin syntyi nyt viimein tuo kuva niin sievä,
Steniuksen perheestä – suuresta vielä.
Oi Luoja, suo armosi vanhaa ja nuorta,
Ain seurata, varjele perhettä suurta.*

Helmikuussa 1911 Almalla oli yllätys kirjeessään lapsilleen: *"No, mitäs sanotte siitä, kun minä olen ostanut mökin? Vehmersalmen rannalla se sijaitsee pihkametsän ympäröimänä. Näköala viehättävän kaunis. Se oli ennen Tohtorinna Olkkosen. Vaan kun hän muutti Viipuriin piti hänen myydä mökinsä.*

Karl Stenius kuoli 27.8.1911 kotonaan Aleksanterinkatu 8:ssa, jonne perhe oli muuttanut konkurssin

ja Karlin eläkkeelle jäämisen jälkeen vuonna 1895. Perhe eli suurissa taloudellisissa vaikeuksissa. Karl elätti perhettään venäläisten asettamana sensorina. Alma muutti viimeisinä vuosinaan Helsinkiin ja kuoli siellä 26.11.1922. Hänen hautansa on Hietaniemen hautausmaalla. Karlin ja viiden lapsen sukhauta on Kuopion vanhalla hautausmaalla, samoin kuin Alman vanhempien Gregorius ja Vilhelmiina Aminoffinkin hauta.

**Forbes –suku:
Skotlannin nummilta Pohjanmaan lakeuksille**

Kaija Heiskanen



Maria Forbus syntyi Raahessa vuonna 1649 Caspar Forbusin ja Brita Limingiuksen kuopuksena –perheen yhdeksäntenä lapsena. Isä Caspar Forbus oli Iin nimismies ja äiti Iin kirkkoherran Johan Limingiuksen ja Christina Östenin-tytär Sursillin tytär.

Kiinnostuin Forbus-suvusta tutkiessani omia Sursill-juuriani. Sukujuonto Maria Forbusista nyky-päivään kulkee seuraavasti:

Maria Forbus 1649-1696 + pso Iin nimismies Gabriel Knutsson Bäck 1651-1696

Iin nimismies Johan Bäck 1690 + pso Elisabeth Ohukainen

Iin nimismies Zacharias Bäck 1722 + pso Magdalena Cajanus

Maria Christina Bäck 1751 + pso maanmittari Henric Backman hovioikeuden auskultantti Zacharias Backman 1771, joka mainitaan Anna Katariina Tuppuraisen aviottomien lasten isänä

Heikki Juho Tuppurainen 1813 + pso Loviisa Raatikainen

Agatha Tuppurainen 1842 + pso Aappo Pylkkönen

Agatha Pylkkönen 1872 + pso Kalle Heikki Tuppurainen

Agda Tuppurainen 1902 + pso Emil Kemppainen

Kaija Kemppainen + pso Timo Heiskanen

Ryhdyin etsimään Maria Forbusin juuria. Hyvänä apuna oli Eero Kojosen Sursillin suku -kirja. Myös eräiden sukututkijoiden kotisivuilta löysin paljon jo aiemmin löydettyä tietoa: Anneli Kotisaari, Martti Strang, Tarkkosen sukuselailu, Temmeksen Junttiloiden sukututkimus.

Genos 16/1945: 13.11.1945 fil. tohtori Arvo Sotavalta piti esitelmän »Forbes suvusta» selostaen tämän jo 1200-luvulta tunnetun ja useihin Euroopan maihin levinneen skotlantilaisen suvun eri haarautumia, joita ovat, paitsi Ruotsin ja Suomen ritarihuoneisiin introdusoituja Forbes- ja Forbus-sukuja, myös erittäin suurella todennäköisyydellä suomalainen pappissuku Forbus.

Genos 49/1978 pitää sisällään Leo Nyholmin mainion selostuksen Pohjanmaan Forbus-suvun vaiheista.

SKS:n Biografiakeskus/Kansallisbiografia ja GeneaNet, ruotsalainen sukututkimussivusto.

Vierailu Aberdeenin Family History Societyn toimistossa ja kaupunginkirjastossa antoi monta varteenotettavaa vinkkiä.

Varsinainen aarre oli internetistä löytynyt 89-sivuinen sähköinen google-kirja, Genealogy of the Family of Forbes, painettu 1819, digitoitu 2009 ja alkuperäisen säilytys Princetonin yliopistossa. Mr. Mathew Lumsden of Tulliekerne

kirjoitti nähtävästi suvun historian vuoteen 1580 ja vuosilta 1580-1667 on samassa kirjassa Mr. William Forbesin kirjoittama osuus.

Suomen Forbus-suvun vaiheista löytyi tietoa mm. Oulun kaupungin historia I-osasta (A.H.Virkkunen, Oulu 1953) ja Raahen tienoon historia I-osasta (Toivanen & Forss, Jyväskylä 1990).

Forbus-suku Suomessa

Vuonna 1566 otettiin Danzigin porvariksi Hans Forbes joka oli kotoisin Skotlannin Aberdeenista. Tukholmassa puolestaan on mainittu vuodelta 1573 Hans Forbus, joka oli siellä muitten kauppiaitten kanssa. Siellä oli myös samoihin aikoihin kauppias Wellam Bruun, kauppiana Turussa vuonna 1588, joka esiintyy myöhemmin oikeusjutussa Hansin pojan, Casparin, yhteydessä.

Skotlannista muutti ainakin kolme Forbes-perhettä pohjoismaihin. Otto Donnerin teoksessa A Brief Sketch of the Scottish Families in Finland and Sweden (Helsinki 1884) kerrotaan että yksi suvun haara, johon kuului Caspar Forbus ja luultavasti veli Johannes, muutti Danzigista Suomeen ja että suvusta kehkeytyi täällä pappissuku ja että suvun jäsenestä Henrik Forbusista tuli myöhemmin Oulun pormestari.

Esiäiti Marian isän, Caspar Hansinpojan syntymävuotena on eri lähteissä mainittu 1590/1592/1600. Syntymäpaikka oli mahdollisesti Danzig tai Skotlannin Aberdeen. Hänen sanotaan olleen Turun porvarin Jakob Vaalin asiamies. Oulusta hän kuljetti isäntänsä puolesta tavaroita ainakin jo vuonna 1620. Sittemmin hän asettui asumaan Ouluun.

Caspar Forbus vihittiin vuonna 1625 Suomessa Brita Johanintytär (tai Jönsintytär) Limingiuksen kanssa. Ilmeisesti ennen avioliittoaan Britan kanssa Casparilla oli avioton lapsi, Hans, jonka äidistä ei ole täyttä varmuutta, vaikka eri perustein on voitu esittää erilaisia olettamuksia. Joka tapauksessa, Hans Forbukseksi kastettu lapsi syntyi vuonna 1622 iiläisen talollisen tyttäreille. Erään perimätiedon mukaan Hansin äiti avioitui myöhemmin iiläisen talonpojan kanssa ja heidän tyttärensä avioitui aikanaan Salon nimismiehen kanssa, mutta näiden nimiä ei ole tiedossa. Caspar holhosi ja kasvatti Hansista porvarin, joka mainitaan asiakirjoissa Raahen ensimmäisenä asukkaana. Tämän perimätiedon kertoi Hansin nuorin tytär vanhoilla päivillään Raahen pappi Thomas Stenbäckille. Myös muut vanhat raahelaiset olivat kertoneen hänelle samaa. Koska avioliiton ulkopuoliset suhteet olivat tuohon aikaan rangaistavia, eikä suurella herralla kuten Caspar Forbus voinut olla aviotonta lasta, Hans

esiintyy asiakirjoissa aina Casparin nuorempana veljenä. Oulun raastuvanoikeudessa 28.02.1635 vaati kauppias Wellam Bruun Turusta Caspar Forbukselta korvauksia 358 taalaria "siitä vahingosta mitä tämän veli Hans Forbus oli aiheuttanut Bruunin palveluksessa ollessaan."

Caspar toimi raatimiehenä Oulussa vuosina 1633-38, oli sittemmin nimismiehenä Iissä ja vuodesta 1639 voutina Pohjois-Pohjanmaan rovastikunnassa. Hänen sanotaan olleen myös laivanomistaja.

Laivanomistajan ominaisuudessa hän on jäänyt historiaan siksi, että vuonna 1643 hänen laivamiehistönsä lahjoitti kirkkoon 3 taalerialia 15½ äyriä. Oli nimittäin tapana, että pitemmiltä laivamatkoilta kotiutuvat purjehtijat lahjoittivat varsinkin syksyisin kirkkoon rahaa ja toisinaan muutakin omaisuutta, siten osoittaen ilonsa matkan onnellisen päättymisen johdosta. Niinpä kirkon tilikirjoista löydämme mainintoja tällaisista laivanomistajista.

Caspar Forbus kuoli noin 10.12.1682 ja haudattiin Iissä 17.12.1682.

Perheen lapset:

- Johan Casparinpoika Forbus (1628 -), Iin kirkkoherra
- Christina Casparintytär Forbus (arviolta noin (?) 1629 - 1661)
- Caspar Casparinpoika Forbus (1633 - 28.2.1664), Raahen kirkkoherra
- Henrik Casparinpoika Forbus (arviolta noin (?) 1634 - noin 6.3.1681), raatimies, Oulun pormestari
- Jakob Casparinpoika Forbus (arviolta noin (?) 1636 -), kauppa palvelija Oulussa
- Brita Casparintytär Forbus (arviolta noin (?) 1638 -)
- Catharina Casparintytär Forbus (noin 1640 -), puoliso kuvanveistäjä Michael Balt
- Rebecka Casparintytär Forbus (arviolta noin (?) 1648 -)
- Maria Casparintytär Forbus (noin 1649 - noin 4.8.1696), Simo Antinpojan puoliso, toinen puoliso Gabriel Knutinpoika Bäck

Perheen lapsista löytyi ainakin seuraavat maininnat:

- Johan Forbus luki ylioppi-laaksi Uppsalassa 1643, Turussa 1671 ja ilmeisesti myöhemmin vielä Tartossa. Puoliso Christina Lithovius. Johan kuoli 1678. Johan oli Raahen kirkkoherrana, kun Iin kirkkoherran paikka vapautui 1668. Ii oli tuolloin vapaaherrakunta jonka haltijana oli Anna Kruuse. Johan anoi Annalta vapaakirjaa Iin kirkkoherraksi, mutta Iissä nousi kansanliike joka vastusti Johanin valintaa. Johan oli ollut Iissä aiemmin kappalaisena, mutta sittemmin "hylännyt" seurakunnan, eivätkä nämä antaneet anteeksi. Kansanliike halusi kirkkoherraksi Gabriel Gabrielinpoika Calamniuksen, josta sitten myös tuli kirkkoherra.

- Briita Forbus mainitaan kahdessa eri yhteydessä – oliko heitä kaksi vai oliko Briita kaksi kertaa naimisissa.

1. Briita Forbus, naimisisa Henrik Sackliniuksen (Zadler) kanssa, talonpojanpoika Oulusta, opiskeli Upsalan yliopistossa saavuttaen maisterinarvon. Oulun kappalainen vuodesta 1673, pedagogiumin rehtori vuodesta 1679. Kuoli 1681. Briitasta ei enempää tietoa.

2. Briita Forbus, naimisissa Johan Holstin kanssa. Johan teki porvarinvalan 1683, oli apujäsenenä oikeudessa 1683-87, 1713-14. Kestikievarinpitäjä. Raatimies Holstin mukaan lienee nimensä saanut Oulun kaupungin edustalla oleva Holstinsaari.

- Kaarina /Catharina) Forbus mainitaan kuvanveistäjä Michael Michaelinpoika Baltin eli Balttilin puolisona. Erään kirjaanpanon mukaan Baltin oli kotoisin Ranskasta, josta hänet sanotaan kutsutun

Turkuun paikoilleen panemaan Pariisista sikäläiseen tuomiokirkkoon tilattua saarnastuolia. Pormestari Henrik Kortteen toimesta hän sittemmin saapui Raahen ja laati kaupungin kirkkoon Kortteen v. 1655 lahjoittaman komean tammisen saarnastuolin. Raahesta hän tuli Ouluun ja kaikesta päättellen täälläkin 1650-luvulla ensin teki kirkkoon saarnastuolin sekä koristi sitten seuraavalla vuosikymmenellä kirkon kuorin ja penkit. Myöhemmin hän työskenteli Raahen kirkossa ja myöskin Rantsilan kirkkoon hankittiin hänen teoksiansa. Balt saavutti Oulussa porvarinoikeudet. Vuonna 1676 hän valitti, että jotkut ”jotka eivät ole taitoa oppineet”, tuottavat hänelle vahinkoa, tunkeutumalla hänen kuvanveisto- ja puunleikkauksammattiinsa. Maistraatti kielsikin kaiken syrjäisten sekaantumisen Baltin ammattiin. Hän kuoli Oulussa 1676. Pormestari Henrik Forbus suoritti 3 päivänä kesäkuuta lanko-vainajansa soittomaksuna kirkkoon tusinan sahautoja. Katariinalla ja Michaelilla oli ainakin yksi tytär, Brigitta Balt, joka avioitui Kemin nimismiehen, Mikael Dahlin kanssa.

- Kuka mahtoi olla Anna Kasperintytär Forbus, joka joutui oikeuteen syytettynä lapsenmurhasta: Esiintyneiden rikosten selville saamiseksi meneteltiin toisinaan hyvinkin perinpohjaisesti. Olkoon siitä osotteeksi seuraava juttu. Neiti Anna Kasperintytär Forbus valitti

oikeudelle toukokuussa 1689 joutuneensa muutamien henkilöiden levittämien juorujen kautta paahan huutoon. Pikisaaren läheltä oli nimittäin huhtikuussa löydetty lapsenruumis, ja kaupungin viranomaisen piti nyt panna kaikki kekseliäisyytensä liikkeelle saadaakseen selville, kuka oli lapsen äiti. Asia ei tullut ilmi, vaikka tutkimuksen väitetään tapahtuneen kaikkea tarkkuutta noudattamalla. Se näyttää kohdistuneen kaupungin nuoriin neitisiin. Anna Forbus oli jäänyt tutkimatta, ja kaupungilla alkoi nyt liikkua juttu, että hän se syyllinen onkin. Tällaisten huhujen levittämisestä syytettiin varsinkin värimiestä Eerikki Tuiraa ja erästä Märttä nimistä naista. Tuira kertoi sisarensa tyttären sanoneen hänen pirtissään näin ikäästi: ”Äntäs mitäs kaupungisa kulu. Kaicki neidzyet lypsetyt ovat, mutta Forbuxen Anna eij ole lypsetty, ia see lullan olevan lapsen äiti”. Märttä taas sanoi kuulleensa jutun eräältä kerjäläisakalta. Asiaa tutkittiin useampia kuukausia, ja Annan asiamies, hänen sukulaisensa ylioppilas Casparus Forbus, esitti todistuksen, jonka mukaan raatimies Iisakki Eerikinpoika kaupunginpalvelijan ja ”kahden kunniallisen vaimon kanssa” olivat tarkastaneet Annan ”ja huomanneet hänet vapaaksi rinnoissaan ja muussa minkä vaimot olivat katselleet”. Anna vapautettiin ja Märttä tuomittiin väärrien huhujen levittämisestä 40 markan sakkoon. (Tk 9/5, 25/5, 1/6, 7/9 1689; 2/1 1690)

- Kaspar Forbus. Kaspar luki ylioppilaaksi Uppsalassa 1651. Raahen kirkkoherrana Kaspar aloitti vuonna 1662. Puoliso: Beata Gyllenhjerta. Genealogia Sursilliana antaa Kasparin kuolinpäiväksi 28.02.1664, mutta muissa lähteissä mainitaan kuolinvuodeksi n. 1700.

- Eniten tietoa löytyy Henrik Forbuksesta, josta tuli varsin merkittävä mies Raahen kaupunkiin: Henrik Kasparinpoika valmistui ylioppilaaksi Uppsalassa vuonna 1647. Hänet nimitettiin Oulun pormestariksi vuonna 1672. Henrikin ensimmäinen puoliso oli Brita Carlander, toinen Margareta Lithovius.

Britan kanssa hänellä oli ainakin kaksi tyttärtä:

1) Brita

2) Katarina s. 1655, k. 1.04.1749. Katariina avioitui ensin Haukiputaan kappalaisen, Simon Frosteruksen kanssa, ja tämän kuoleman jälkeen (1701) Haukiputaan uuden kappalaisen, Peter Uhlbergin kanssa (1674-1736).

Margaretan kanssa Henrikille syntyi ainakin kaksi poikaa ja yksi tytär:

3) Laurentius, s. 1667, k. 5.12.1725, FM 1694, Kemin kirkkoherra

4) Henrik, s. 1674 Oulussa k. 1733 Limingalla, Iin kirkkoherra, rovasti, valtiopäivämies

5) Margareta, s. 1676 Oulussa, k. 29.6.1752 Sotkamossa. Puoliso Oulun kaupunginkirjuri, varapormestari Carl Backman. Carl

valittiin pormestariksi 1717 mutta kuoli ennen virkaanastumistaan. Leski Margareta jätti Henrikin kuoleman jälkeen huomattava omaisuus, mm. kaksi sahaa, joista toinen nimeltään Similä. Limingassa Henrik omisti Arvolan talon, jonka Perttu Pertunpoika osti perikunnalta vuonna 1682.

Forbes-suku Skotlannissa

Suomen Forbus-suvun kantaisä oli siis Caspar Hansinpoika Forbus (noin 1590/1600 - 1682). Hänen isänsä Hans Forbus oli syntynyt n. 1560 Aberdeenissä Skotlannissa ja tullut Suomeen nähtävästi Danzigin ja Tukholman kautta.

Hans Forbusin esi-isistä syntyy monien sukututkijoiden esittämänä alla oleva sukujuonto:

Hans Forbus n. 1560 Aberdeen Skotlanti

Georg Forbes n. 1530 Blyth Skotlanti

William Forbes n. 1500

Georg Forbes of Auchintoull n. 1460

Thomas Forbes

William Forbes n. 1442-1483, III Baron of Forbes

James Forbes n. 1400-1462, II Baron of Forbes

Alexander Forbes of Drumminor n. 1380-1448,

II Baron of Forbes, vaimo Elisabet (Mary) Douglas

John de Forbes -1405

John Forbes of Aberdeen -1387

John Forbes -1332

John Forbes of Urquhart Castle n. 1280-1305

Duncan Forbes n. 1250-1289

Fergus Forbes n. 1214-1251

Tarua tai totta – 1200-luvun alkupuolelta on olemassa alkuperäinen luovutuskirja, jolla Buchanin kreivi Alexander luovutti Fergus Johninpoika Forbesille maa-alueen Aberdeenshirestä. Sittemmin perustamisasiakirja vuodelta 1271 muutti omistusoikeuden läänitykseksi.



Miksi lähdettiin Skotlannista ja miksi tultiin juuri Suomeen?

TH.A.Fischerin kirja "The Scots in Sweden" (1907) antaa joitakin vastauksia. Tärkein syy oli varmasti Ruotsin armeija, johon kautta vuosisatojen pestattiin ulkomailta miekkamiehiä. Kerrotaan, että jo muinaisilta ajoilta on olemassa legendoja skoteista, jotka sou-tivat yli Pohjanmeren pohjoisille rannoille sotimaan ja valtaamaan uusia asuinalueita. 1500-luvulla silloinen tuskin kolmimiljoonainen valtakunta, joka oli kyllin rohkea lähteäkseen sotimaan kolme kertaa suurempia ja voimakkaampia naapurivaltioita vastaan, tarvitsi toisaalta liittolaisia ja toisaalta suoranaisia palkkasotilaita muista maista. Linköpingin piispa Hemming Gad kirjoitti 9. tammikuuta 1507 Kalmarissa, että "Tanskan kuningas odottaa tehokkaita joukkoja Skotlannista". Tulijoiden sanottiin olevan mustia, kookkaita miehiä. Heidän sanotaan rantautuneen Kööpenhaminaan. Varhaisimman Ruotsin armeijan skottilegioonan sanotaan muodostetun Kolmikymmenvuotisen sodan aikaan (1618-1648). Se on kuitenkin virhe. Jo vuonna 1563 olivat skottisotilaat muodostaneet joukkueen Ruotsin armeijassa. Kuningas Eerik XIV:n toimesta pestattiin Skotlannista 2000 miehen joukkio. Jalka- ja hevosmiesten lisäksi Eerik pyrki värväämään myös merimiehiä. Syyskuun 12. päivänä 1565 Eerik kirjoitti kapteeni N.N.Schotukselle ja pyysi häntä palkkaamaan 100 merimiestä.

Vaikka määrällisesti armeija saattoikin eniten houkutella skotteja pois omilta nummiltaan, ei pidä väheksyä kaupan merkitystä. Fischer puhuu tyypillisistä skottikauppi-aista – kulkukauppiasta, jotka reppu selässään vaelsivat ympäri Eurooppaa tai vetäen tavaroitaan puukärryissä kulkivat pitkin harvaan asutettujen seutujen huonokuntoisia teitä. Asiakirjoista emme löydä montaakaan mainintaa heidän toiminnastaan. Ehkä varhaisimpia on Pyhän Martin päivänä vuonna 1534 päivätty asiakirja Ystadista. Siinä valitetaan monista skoteista, jotka joka vuosi tulevat ja salakaupallaan tekevät hallaa paikkakuntien vakiintuneelle kaupalle kaupustellessaan tavaroitaan joka puolella. Sen sanotaan olevan jopa vastoin voimassa olevia kuninkaan myöntämiä etuoikeuksia. Mutta ei siinä tarpeeksi. Nämä skottikauppiat yrittävät asettautua pysyvästi kaupunkeihimme, kuten Lundiin, Kristianstadiin ja Åhusiin. Tästä syystä on päätetty, tuomareiden suostumuksella, että tästä päivästä lähtien yhtään skottikauppiasta ei hyväksytä kaupunkiin ja että ne vanhat skottikauppiat, jotka ovat jo kauan maksaneet veronsa kuninkaalle, saavat ottaa palvelukseensa tai oppipojikseen vain saksalaisia tai tanskalaisia. Samansuuntaista kehitystä oli havaittavissa myös monissa saksalaisissa kaupungeissa.

Näistä rajoituksista huolimatta skotlantilaisten määrä Ruotsissa kasvoi jatkuvasti. Monet heistä tulivat suoraan Skotlannista Ruotsin länsirannikolle, Göteborgiin, jonne lähimmästä Skotlannin satamasta oli matkaa vain muutama sata mailia. Göteborg oli perustettu vuonna 1603 ja uudelleen rakennettu norjalaisten hävityksen jälkeen vuonna 1612 kuningas Kustaa II Aadolfin toimesta. Kaupungin toivottiin kasvavan ja kehittyvän nopeasti nimenomaan sen mahdollisuuden turvin, että se houkuttelisi ulkomaisia ammattimiehiä. Siirtolaisia houkuteltiin Saksasta, Ranskasta, Hollannista, Englannista ja Skotlannista lupaamalla heille mahtavia etuja ja oikeuksia. Eikä toive ollut turha. Ulkomaalaisväestö kasvoi niin, että 1600-luvun puoliväliin mennessä kaupungin valtuutettujen joukosta vain noin puolet oli ruotsalaisia, loput olivat tanskalaisia, saksalaisia ja – skotteja.

Mutta myös muualle Ruotsiin muutti väkeä Skotlannista. Tukholmassa mainitaan jo varhain muutamia skottitaustaisia asujia. Kerrotaan esimerkiksi eräästä Blasius Dundeesta, joka vuonna 1575 oli varakas ja yritteliäs kauppias Tukholmassa. Hän oli kuninkaan suosiossa ja sai mm. vuonna 1578 verovapauden maahan tuomilleen tuotteille. Toinen varakas ja hyvin toimeentuleva skottiperhe oli Feiff-perhe – kolme veljestä, Jacob, David ja Donald. Jacob toimi

yli 20 vuotta kaupunginvaltuutettuna. Samoin monena vuonna myös nuorin veli Donald, joka oli kultaseppä ja pankkiiri. Seuraavalta vuosisadalta voidaan mainita Andrew Boij, josta tuli Tukholman pormestari vuonna 1663 ja rikas kauppias Andrew Gerner. Daniel Young perusti suuren kutomon, aateloitiin nimellä Leijonancker ja sai kolmen vaimonsa kanssa yhteensä 32 lasta – 23 poikaa ja 9 tytärtä. Useat skotit olivat laivanrakentajia tai kultaseppiä, joku oli tupakkatehtailija tai oluenpanija, silkkikauppias tai köydenpunoja. Varakkaina miehinä he omistivat Tukholmassa tontteja ja taloja.

Luonteenomainen piirre ulkomaille asettuneille skoteille (niin kuin varmasti kaikille siirtolaisille silloin ja nyt) oli kiinteä yhteys omiin maanmiehiin. Vaimoiksi, kummeiksi ja todistajiksi oikeuteen otettiin tuttuja skotteja. Vähitellen kuitenkin muututtiin ruotsalaisiksi – Davideista, Roberteista ja Alexandereista tuli Ericejä, Gustafeja ja Olofeja. Myös sukunimien kirjoitusasu muuttui vastaamaan ruotsalaista ääntämystä ja pian skottilaiset juuret olivat vain muisto.

Esityksen Forbus-suvun vaiheista voi lopettaa Sakari Topeliuksen sanoin:

”Ei ole yhtään sukuperältään niin sekoittautumatonta kansaa, ettei sen esi-isissä olisi vierasta verta, eikä kieleltään niin puhdasta kansaa, ettei se olisi sanoja muilta lainannut. Ja kaikki kansakunnat ovat työntekijöitä ihmissuvun suu-

ressa yhteiskunnassa, joka jakautuu moneen haaraan.” (Maamme-kirja 1875)

Mitä merkitystä näin punotulla sukuyhteydellä Skotlannin aatelisiin ja heidän kauttaan merkittäviin eurooppalaisiin kuningassukuihin oikein voisi olla?

Taustallahan hämmöittää itse Kaarle Suuri, varhaisen keskiajan frankkien kuningas. Ennen kuin lähdemme hakemaan osuuksimme Skotlannin linnoista tai suunnittelemaan kilttiä klaanimme tartaanista, on syytä muistaa, että tämänkaltaisen sukujuurien kaivelemisen avulla suuri, ellei suurin osa maailman väestöstä kytkeytyy jotakin kautta toisiinsa. Kannattaa katsoa netistä vaikka Temmeksen Junttiloiden sukututkimusta. Sen alaotsikkona on ”Kuninkaallisista ryysyläisiksi”. Ja kuinka ollakaan, samat Forbukset ja Forbekset sieltäkin löytyvät.

Risto Pohjanpalo toteaa, että vaikka näillä kaukaisilla sukuyhteyksillä aatelisiin ja kuninkaallisiin ei olekaan muuta kuin ”akateemista” arvoa, on mielenkiintoista ja haastavaa tähyillä menneisiin aikoihin ja esi-isien ja äitien elämään ja perheisiin. Tästäkin lyhyestä selostuksesta löytyvien nimien haut vaikkapa jo Googlen hakutoiminnolla tuottavat jännittävää tietoa historiasta. Koulussa ja sen jälkeen luetut pölyisiltä tuntuneet tiedot muuttuvat eläviksi ja etäiset kirjojen hahmot, kuninkaat ja lordit, tulevat läheisemmiksi, kun ajattelemme, että tilkkanen sinistä verta, vaikkakin jo millimoolin osiksi laimenneena, on Euroopan hoveista siirtynyt tänne Suomeen ja omaan keskipohjalaiseen sukuumme. (Pohjanpalo : http://www.pohjanpalo.fi/skotlantilaiset_sukujuuret.shtml)

Forbesin linna lähellä Aberdeenia Skotlannissa



On kesä 1939. Olen viime joulukuussa kaksi vuotta täyttänyt reipas tyttö. Istun mummolassa vaarin sylissä. Seinällä soi puhelin, johon eno sanoo: "Liikkala 17".

"Eiks' tää ol Mettäkylä eikä mikään Liikkala." Näin utelen, johon vaari vastaa: "Ollaan myö Metsäkylässä, mutta puhelinkeskus on Liikkalassa."

Minäkin haluen puhua torveen ja veivata kammesta, näin vaarilta pyytelen. Saan vastauksen, ettei puhelin ole mikään lasten leikkikalu. Kohta mummi tulee hakemaan minut kertoen enolla olevan hevosien jo valjaissa kotimatkaani varuten.

Kotona isä on puita tekemässä ja minä menen heti hänen luokseen alkaen touhuta omia leikkejäni. Äkkiä kuuluu Kelkkamäen suunnalta kova pamaus, juoksen isän vierelle ja kysyn peloissani: "Isä, missä ryssä?" Menen sisälle ja suoraan puhelimeen "Haloo, oletko kotona? Älä anna tulla sotaa." Näin puhelen soittokaverilleni.

Ryssä, sota ja rauha, nämä olivat minulle joka päivä kuultavia asioita. Rauha, sehän on Orimattilan tati, minkähän takia hänestä ja sodasta puhutaan samalla kerralla. Kamarin nurkassa on iso kasa pyssyjä ja niihin en saa koskea. En uskaltaisikaan, sillä olen kuul-

lut, kuinka kovasti ne pamahtavat miesten harjoittellessa ammuntaa.

Isä veljineen menee linnoitustöihin. Kotona käydessään he kyselevät: "Vieläkö sinä Reetta soittelet sille juttukaverillesi?" Eilenkin soitin, mutta hän ei ollut kotona.

Touhua minulla riittää jokaisena päivänä. Uskalsin mennä yksin katsomaan pommisuojaa, jonka pappa on rakennuttanut kallion solaan noin puolen kilometrin päähän kotitalostani.

Nyt on sota syttynyt, näin aikuiset puhelevat kiihtyneinä. Minne se Reetta on menossa? no tietysti sotaa katsomaan. Olen pettynyt, kun pihalla ei ole mitään ihmeellisempää näkyvissä. Jospa se sota onkin siellä pommisuojan luona. Näin miettien menen riihen ohi ja laskeudun rinnettä alaspäin, samalla kuuluu äidin huuto: "Mihin sinä Reetta taas ole menossa, heti takaisin."

Haloo, lopeta heti se sota, että pääsen isän kanssa hiihtämään. Mamma utelemaan, että mitäs se soittokaveri kertoi. Sanoi, ettei kukaan ole kuollut.

Naiset itkevät. Huovilan Uuno naapurista on kaatunut. Mitä tarkoittaa kaatuminen? Minäkin olen kaatunut, mutta silloin vain minä itkin. Äiti lupasi selvittää kaatumi-

sen minulle, sitten kun olen iso tyttö. Lisäksi äiti kertoi Uunon tanssineen hänen kanssaan häävalssin, kun isäni ei osannut tanssia. Uuno oli isäni paras kaveri lapsuudesta asti.

Kuuluu hälytyssireenin ääni. Tulee hirveä kaaos, kun jokainen etsii vaatteita ylleen ennen pommi-suojaan lähtöä. Äiti juoksemassa Tuula saaliin käärittynä toisessa ja Ritva toisessa kainalossa ja minä juoksen perässä kohti kallion so-
laa. Pian koko talon väki on siellä.

Lapsille on järjestetty nukkuma-paikat penkille, mutta minä en suostu nukkumaan. Pommien viiltävä ääni rikkoo hiljaisuuden. Eihän vain kotiin osu. Näin ajattelen peloissani.

Reetalla olisi nyt soiton paikka, porukka ehdottaa pommituksen tauottua. Kotiin mentyä heti soitan, näin lupaan.

Talo on säästynyt tuholta, mutta rantapelto on "mullin ja mallin". Aamulla menen Kyllikki-tädin kanssa katsomaan, mitä pommitus on taas saanut aikaan. On ihmeellistä, kuinka talot ympäristössä ovat säästyneet tuhoilta, vaikka lähimpään taloon on vain muutamman sadan metrin matka.

Päivällä tulee tieto, että äisin sis-ko, Eeva-täti on saanut sirpaleita vartaloonsa. Hänet on viety Kotkan sairaalaan. Hän oli ollut tulossa kotiin ilmavalvontatornilta ja oli

sinne jo melkein ehtinyt, kun yllättäen pommikone oli yläpuolella ja sieltä ammuttiin häntä kohden. Ampujan kasvotkin tätini näki, sillä niin alhaalla kone lensi.

Haloo, haloo mitä sotaan kuuluu? Etkö jo voisi lopettaa, että isäkin pääsisi kotiin. Puhelun päätyttyä menen mamman luo ja kerron, että soittokaverini lupasi sodan loppuvan ja ensi viikolla miesten pääsevänkotiin.

On kulunut useita viikkoja viimeisestä kirjeestä, joka miehiltä on sodasta tullut. Kaikki kulkevat rauhattomina. Kukaan ei osaa mihinkään työhän keskittyä. Iloisesti hypellen menen naisten luo sanoen: "Kukahen se tuolta tieltä tulee, ihan sotast päin näyttää tulevan". Naiset kiireesti juoksevat ikkunaan, mutta eihän sieltä ketään tule. Seuraavana päivänä postinhakija tuo ison nipun kirjeitä. Olivat matkalle jonnekin eksyneet-

Reetta, olisi taas soiton aika. Näin kuulen monesta suusta sanottavan. Menen kaappiin, koputan seinään ja panen kädet rullalle suun eteen ja sanon:

- Haloo, haloo
onko Molotovvi kotona?

(Kirjoitus on palkittu Kuulutko sukuu-ni? -tapahtumassa Vantaalla 2012)

Viivi Vallgrenin elämä

Anja Seuranen

Rautalammilla eli nimismies Ivar Fredrik Lindbohm perheineen 1800-luvun lopussa. Hän oli syntynyt 19.4.1837 Viitasaarella ja avioitunut 20.7.1863 Hämeenlinnassa Elvira Aurora Breitholzin kanssa, joka oli syntynyt 9.11.1836 Hämeenlinnassa. Heille syntyi yksitoista lasta, joista Viivi eli Flora Olivia oli kolmas. Hän syntyi Rautalammilla 11.10.1867 ja kuoli Helsingissä 25.12.1852.

Viivin lapsuus Rautalammilla ja koulu Jyväskylässä

Viivin isä oli ostanut Rautalammilta vuonna 1866 Nipurin talon (kuva alla) ja sen naapurin Montuksen. Nipuri sijaitsi kummalla Hankaveden rannalla ja Montus taas Konneveden puolella. Näiden talojen maat Konnekoski ikään kuin yhdisti virratessaan niiden ohitse Hankavedestä Konnevedeen.



Viivi kertoo muistelmissaan, kuinka hän sai äidiltään kauneuden kaipuun ja innostuksen runouteen. Isä ei niinkään perustanut kirjallisuudesta, mutta arvosti kuitenkin koulutusta. Lapsille hankittiin kotiopettaja "gouvernantti Julie Lundahl". Myöhemmin Viivi meni pappilan neitien "pienien lasten kouluun", jossa opettajana oli Agnes Land. Sitten lapset saivat kotiopettajan Jyväskylästä, hän oli Hulda Festén. Kun vanhempien lasten oli aika jatkaa koulutusta, perustettiin Jyväskylään "koulu-koti", jonne neljä vanhinta lasta muuttivat ja saivat emännäkseen Mari Maukosen ja myöhemmin Liina Langin. Niin kului viisi kouluvuotta Jyväskylässä. Tyttökoulussa opetettiin myös pianonsoittoa, tanssia ja näyttelemistä.

Viivi oli niin innostunut lausunnasta, että halusi näyttelijäksi, mutta hänen vanhempansa tyrmäsivät haaveen täysin. Näyttelijän ammattia pidettiin tuolloin sopimattomana säätyläistytölle. Viivi suostuteltiin pyrkimään Jyväskylän seminaariin tarkoituksenaan valmistua opettajaksi. Vaikka Viivi ei vastannut pääsykoikeissa oikein, hänet hyväksyttiin seminaarin oppilaaksi.

Jyväskylässä Viivi asui täti Ruthin, pastorinrouva Bastmanin ja neiti Salinin luona. Hänelle tarjottiin jo ennen valmistumista opettajan paikkaa Lempäälässä. Siellä hän tapasi Kuljun kartanon pojan, varatuomari Werner Palanderin, jonka kanssa hän solmi järkiavioliiton 1.2.1890. Viivi oli käytännössä opettajana vain kuukauden.

Ensimmäinen avioliitto

Nuoripari asettui Tampereelle. Perheeseen syntyvät lapset: Elvi 1.3.1894 ja Eilo 19.12.1895. Avio-puolison serkku taiteilija Fredrik Ahlstedt rohkaisi Viiviä taideopinnoissa. Viivi menikin maalauskursseille Paraisilla ja taiteilija Kaarle Vuoren oppilaaksi. Hän osallistui myös taiteilija Gallenin oppilaskerhoon Ruovedellä ja opetteli kuvanveistoa Tampereella.



Lähde: Viivi-rouvan tarina, Syrjästäkatsojan tarinoita, facebook.com

Ensimmäisen ulkomaanmatkansa Viivi teki miehensä kanssa Tukholmaan vuonna 1893. He kävivät myös Pietarissa. Vuonna 1900 he kävivät Pariirin maailmannäyttelyssä ja pistäytyivät myös Italiassa. Berliinin matka oli vuorossa 1903.

Avioero eli omin siivin lentämässä 1903-1913

Viivi kirjoittaa muistelmissaan: *”Avioliittomme ei ollut onnellinen. Se ei tyydyttänyt minua. Tahdoin tulla oman itseni herraksi. Tunsin edellytykseni. Minun täytyi päästä omille siivilleni.”*

Niin Viivi jätti kauniin kotinsa ja ateljeensa Tampereella ja muutti Helsinkiin lasten saattaessa hänet asemalle. Seurasi pitkä riita lapsista ja paheksunta Viivin käytöksestä. Viivi vuokrasi asunnon Mikonkatu 27:stä paroni von Kothenin piharakennuksesta. Asunnossa oli viisi huonetta sekä keittiö makuukomeroineen. Huoneista kaksi hän antoi vuokralle.

Kuvanveiston opinnot alkoivat Taideollisuuskoulussa. Myös Pariisi veti puoleensa magneetin tavoin ja Viivi jatkoikin taideopintojaan siellä vuosina 1908-1912. Hän pääsi myös Pariisin taidesalonkien listoille ja sai töitään myydyksi.

Kun oikeus oli määrännyt lapset Viivin hoitoon, hän päätti palata Suomeen.

Viivi oli tutustunut Tampereen aikaan Henrik Borgströmiin ja sai häneltä 50 000 markan perinnön. Rahoilla hän osti Leppävaarasta tontin ja aikoi rakennuttaa sinne talon. Samaan aikaan lapsuudenperhe toivoi Viivin auttavan pelastamaan rahavaikeuksiin joutuneen Nipurin talon Rautalammilla.

Villen tasavalta 1913-1940

Palattuaan Suomeen Viivi sai muutokuvatilauksen Bergkullan kartanosta Sipoossa Hjalmar Sundvalilta. Hän vietti kesän ja syksyn 1912 Sipoossa. Taiteilijaseuran illallisilla Viivi tapasi kuvanveistäjä Ville Vallgrenin, joka oikopäätä rakastui Viiviin. Heti seuraavana

päivänä Ville tuli Viiviä hakemaan ja he menivät katsomaan Viivin tonttia ja rakenteilla olevaa taloa Leppävaarassa. Talon valmistuttua he muuttivat sinne - Ville tosin nimellisesti vuokralaisena. Varsinkin Viivin suku paheksui tätä liittoa, vaikka Villestä muuten pidettiin. Ville oli yhä naimisissa toisen vaimonsa ranskalaisen oopperalaulajatar Madeleine Imbert-Rohanin kanssa. Avioero järjestyi ja Villen 60-vuotispäiviä vietettiin iloisesti Leppävaarassa 15.12.1915.

Viivi ja Ville vihittiin 4.8.1917 Leppävaaran huvilan ruokasalissa. Paikalla oli molempien sukulaisia ja ystäviä. Ateljeen pitkä ruoka-



Pariisin Ville ja Albergan Viivi

Lähde: Syrjästäkatsojan tarinoita, facebook.com

pöytä oli koristeltu köynnöksin ja kukkasin. Väriä ruokapöytään antoivat tuoksuvat kukkalaitteet ja marjavadit sekä iso röykkiö rapuja, jotka syötiin ensiksi monen viinaryypyn kera. Sitten tarjottiin lihalientä ja pasteijoita, kalaa, vasikanpaistia ja vihanneksia. Jälkiruokana oli jäätelövadelmia ja mantelivannikkeita. Monenlaisia viinejä tarjottiin, se oli selvä, kun Ville häitä piti. Ateria oli kovin hauska. Villen puhe oli kimaltelevan loistelas. Viivin muistaman mukaan Ville mainitsi puheessaan, että hänellä oli nyt kolmannet vihkiäiset. Ensimmäisen vaimonsa hän menetti Jumalalle, toisen vei paholainen, mutta tämän kolmannen hän pitää itse, ei luovuta sitä kenellekään. Häntä veti puoleensa kotimaan mansikka.

Viivi ja Ville Vallgren viettivät aikaa Leppävaaran ohella myös Ranskassa, etenkin Pariisissa vuonna 1920. Pariisi oli heille molemmille hyvin rakas. Siellä molemmat työskentelivät ja tapasivat vanhoja ystäviään, joiden kanssa he järjestivät unohtumattomia juhlia. Suomesta Vallgrenit joutuivat lähtemään uudelleen ikävissä merkeissä sodan jaloista Tukholmaan joulun 1939 tienoilla. Tuolloin jo 84-vuotias Ville sairastui. Kotiinpaluun jälkeen Villen kunto heikkeni ja hän joutui Marian sairaalaan. Usean viikon sairaalassaolon jälkeen Ville kuoli 13.10.1940 elämänsä tyytyväisenä Viivi rinnallaan. Viivi eli vielä vuoteen 1952.

Viivi ja Ville Vallgrenin hautamuistomerkki Porvoon Näsinmäen hautausmaalla. Pronssiveistoksen on veistoksessa olevan tekstin mukaan tehnyt "Viivi Wallgren suuren Ville Wallgrenin mukaan 1947".

Lähde: wikipedia.org



Kevätretkellä

Mirja Karjalainen

Alkukesän tuoksut, kosken villi kohina ja rappioromantiikan lumo ottivat vastaan sukututkimusharrastajien kevätretkeläiset Haapakoskella. Monen Suomen ruukin koskien kohinaa olen saanut kuunnella ennen torstaipäivää 6.6.2019, mutta **Haapakosken ruukki** oli jäänyt jostain syystä väliin. Suomessa on ollut kaikkiaan 82 järvimalmia jalostavaa ruukkia!



Osa retkeläisistä saatiin koottua yhteiskuvaan.

Monelle muullekin retkeläiselle tämä Pieksämäelle 1842 perustettu ruukki tarinoineen oli uusi kokemus. Ihmekö tuo, sillä Suomen

teollisuushistorian aarraitaksikin kutsuttu Haapakosken ruukin alue on välillä ollut suljettuna. Viime vuosina yrittäjäpari Jari Väänänen ja Jaana Ruotsalainen ovat kunnostaneet aluetta ja esittelevät nyt

Pieksämäen nähtävyyttä näytte-
lyin ja tapahtumin suurelle yleisöl-
le. He asuvat itsekkin ruukilla. Ruu-
kin toiminta perustui järvimalmin
talteenottoon ja jalostukseen. Se
syntyi Nikolai I:n aikana keskelle
erämaata. Edellytyksiä oli kolme:
voimanlähteeksi koski, ympärillä
paljon metsiä hiilenpolttoa var-
ten ja kolmanneksi järviä, joista
malmia nostettiin. Talonpojat uu-
rastivat ansiokseen järvimalmia
sulatettavaksi masuunissa, ja sitä
tuotiin jatkuvasti hevosilla ruukil-
le. Erämaaruukin perustajat olivat
kruununvouti ja Pieksämäen ruo-
tupataljoonan päällikkö, kapteeni
Johan Fredrik Molander ja hänen
yhtiökumppaninsa, Mikkelin lää-
nin lääninkamreeri, kamarineuvos
Johan Reinhold Holmberg. Haapa-
koskessa oli ollut jo vanhastaan
mylly. Vuonna 1842 Molander sai
luvan rakentaa paikalle masuunin,
kankirautapajan ja valimon. Mo-
lander luopui pian osuudestaan,
ja tilalle tuli Ruotsista Johan Emil
August Boije. Hän oli ollut aikai-
semmin uudistamassa Varkauden
ruukkia. Ensimmäinen järvimal-
min sulatus tapahtui 1844, ja sen
kunniaksi pantiin kirkonkellot soi-
maan. Boijekin joutui luopumaan
osuudestaan ruukissa, ja sen osti
1857 pietarilainen kollegioneuvos
Nikolai Putilov. Raudantuotanto
kasvoi nopeasti, ja 1866 ruukki
etsi jo 150:tä hevosmiestä vie-
mään kehnoja teitä pitkin rautaa
Venäjälle Putilovin rauta- ja teräs-
valimoille. Auringonlaskun alaksi
järvimalmin nosto muuttui dyna-
miitin takia. Sen avulla voitiin saa-
da paljon helpommin rautamalmia

irti räjäyttämällä kallioita. Putilo-
vin tehtailla Pietarissa valmistet-
tiin rautatiekiskoja ja vetureita
laajan Venäjänmaan tarpeisiin. Kun
järvirauta muuttui kannattamat-
tomaksi, Haapakosken valimolla
ja konepajassa alettiin valmistaa
venttiilejä ja viemäriputkia, jotka
vuorostaan syrjäytti muovi. Toisen
maailmansodan aikana Haapakos-
kella on valmistettu kranaatteja
ja sotien jälkeen sotakorvaustuot-
teita. Konkurssia ja pakkohuu-
tokauppaa 1879 oli seurannut
omistusjärjestelyjä ja konepajan
ja valimon huomattava laajenta-
minen. Tuotanto olikin huipussaan
toisen maailmansodan aikana. Va-
lurautatoiminta lopetettiin 1986 ja
koko tuotanto loppui 2010.

Putilovin aikana Haapakoskelle
syntyi tehdasyhteisö, jossa asui
600-800 ihmistä, Työpaikkoja oli
yli 200. Kylässä oli useita kauppo-
ja, posti ja Pieksämäen ensimmäi-
set sähkövalot. Ruukin suurella
maatilalla pidettiin paljon lehmiä
ja hevosia. Haapakoskella oltiin
pitkälti omavaraisia. Jopa 2 seit-
semän sukupolvea ehti olla ruukin
töissä ennen tehtaan sulkemista.
Työläiset asuivat punaisissa raken-
nuksissa, virkamiehet keltaisissa
ja ruukinpatruuna vaaleassa pää-
rakennuksessa, jonka katossa on
16 lapetta. Puutarhan käytävillä
on aikoinaan kuljeskellut pietari-
laistakin herrasväkeä, joille käynti
ruukilla Savon sydänmailla lienee
ollut eksoottinen elämys. Ruukin
tiilirakennuksia työkoneineen on

vielä jäljellä, samoin vanha ma-
suuni. Savon rata valmistui 1889,
ja Haapakoski sai silloin kärrypol-
kujen sijaan oman sivuraiteen.
Pekka Kautovaaran valokuvanäyt-
tely vanhan ruukin tiloissa kertoo
1970-luvun valokuvien elämästä ja
työnteosta Haapakoskella.



Arkinen aherrus on nyt muuttunut
turistin eksotiikaksi. Työstä ker-
too 2013 paljastettu työn sankarin
muistomerkki, jonka keskiö muo-
dostuu vankasta rautaisesta ren-
kaasta. Renkaan rajaama tila on
tyhjää täynnä. "Ainahan on jätetty
työmiehen vatsa tyhjäksi", irvailee
joku veistoksen katsojista.

Lisää eksotiikkaa

Joroisten Kaitaisten kylässä emme
ole uskoa silmiämme. Tässä se
on: legendaarisen suomalaisen
liikemiehen ja Venäjän hallinnon
neuvonantajan Pekka Viljakaisen
rakennuttama Pyhän Georgios
Voittajan kirkko savolaisessa hiljai-
suudessa kiemuraisten sorateiden
päässä. "Sotavankien vapauttaja,
köyhien puolustaja, sairaiden lää-
kitsijä, hallitsijoiden puolesta tais-
telija, voittoisa suurmarttyyri" on
saanut muistokseen ylhäälle kuk-
kulalle pienen mutta vaikuttavan
kirkkorakennuksen, jonka tyyli-
ssä on vanhaa karjalaista käsityöpe-
rinnettä ja rakennustekniikkaa. On
turha yrittää kuvailla sitä värikyt-
tä ja loistoa, joka avautuu pikku
kirkon ovesta sisään astujalle. Se
on koettava itse: yhdeksän ikonin
rivi ylhäällä. ikonostaasin keskel-
lä oleva kuninkaanovet, kirkkosali-
sen seinille kuvattuine ortodoksi-
sen kirkon pyhine ihmisineen. Vil-
jakainen on kotoisin Joroisista ja
hänellä on pianistivaimo Anastasia
Injushina. Temppele on rakennettu
esitteen mukaan tuomaan kans-
saihmisille Jumalan kohtaamisen
iloa, toivoa ja kauneutta ja vahvis-
tamaan ihmisten välistä rakkaut-
ta. Itse suurmarttyyri Georgios
Voittaja eli 300-luvulla. Hän oli
kreikkalaista sukua mutta palveli
Roomassa keisari Diocletianuksen
henkivartiokaartissa. Hän yleni jo
20-vuotiaana keisarin lähipiiriin,
mutta keisari ei aluksi tiennyt hä-
nen olevan kristitty. Keisari yritti
turhaan taivutella häntä luopu-
maan uskosta. Seurauksena oli an-
kara kidutus ja marttyyrikuolema.

Pyhää Georgiosta kunnioitetaan laajalti kaikkialla maailmassa, ja hänen muistopäivänsä on merkittävä ortodoksisen kirkon juhlapäivä. Hän kuoli 23. huhtikuuta ja on se pyhä Yrjö, joka usein on kuvattu ratsun selässä tappamassa lohikäärmettä.



Pyhän Georgios Voittajan kirkko
(st.georg.fi)

Gottlundin tupa

Juvan seurakunta perustettiin jo vuonna 1442. Sen nykyisessä 1863 valmistuneessa kirkkosalissa kävimme levähtämässä viileydessä. Ulkona oli hellettä 29 astetta. Vanhan pappilan alueen ainoa säilynyt rakennus on Gottlundin tupa. Carl Axel Gottlund (1796 – 1875) oli papinpoika, josta tuli suomen kielten lehtori, kirjailija ja suomalaisuusmies sekä Värmlannin metsäsuomalaisten löytäjä.

Jo nuoruudessaan Juvalla hän alkoi kerätä kansanperinnettä. Vaarallisenkin matkansa Ruotsin suomalaismetsiin hän teki 1817. Gottlund toimitti myös Otava -nimistä suomenkielistä lukemistoa ja painatti sitä Kuopiossa. Omapäinern mies oli riidoissa muiden suomalaisuutta harrastaneiden aikalaisten kanssa ja sai kulttuurihäirikön maineen. Kansallisbiografia arvioi kiintoisasti Gottlundin työtä ja elämää. Gottlundin tupanen on pieni rakennus pikku joen takana. Idyllisen lumpeita kasvavan joen rannat ovat täyttyneet nykyisten juvalaisten soutuveneistä. Kiihkeät kiistat ovat hiljentyneet. Kuuluu vain alkukesän pörriäisten surinaa kahlatessamme pitkäksi venähtäneessä ruohikossa pappilan alueelta takaisin ihmisten ilmoille. Pappilan puutarhassa asui vielä entisiä kasvilajeja. Puutarhojen kasvit ja kukkaset pysyttelevät kauan hengissä vaikka niiden istuttajat olisivat kadonneet ja unohtuneet jo aikaa sitten.

Porosalmen uppokuukylä

Esa Heiskanen Rantasalmen Porokylästä on rakentanut oman maailmansa tuhansia vuosia vanhoista uppopuista. Hän on ITE-taiteilija, joka vaimonsa Mari Ruskelan kanssa pitää yllä luomaansa nähtävyyttä. Noin neljässä vuosikymmenessä se on kasvanut parinkymmenen erilaisen rakennuksen ja lomamökin kokonaisuudeksi ja vuokrattaviksi juhlatiloiksi. Yrityksen nimi on HakoApajan lomamökit. Täällä kaikki on tehty omin käsin puusta. Serkkupojan yrityksessä kaikki on rakennettu kivistä. Sama tie vie molempiin Varkauden ja Rantasalmen väliseltä maantieltä. Kivinen kylpylä ja lomakylä on nimeltään Järvisydän. Sen rannasta vie huikea 10 kilometrin vesiväylä suoraan Oraviin. Kesällä veneillään pitkin norppavesiä, talvella hiihdetään tai luistellaan Haukiveden jäällä. Kylpyläyritys toimii koko vuoden, HakoApajan Aihkikylä kesäaikaan. Sana aihki tarkoittaa ikimäntyä. Kangaslammilta 1658 Rantasalmelle tullut Heiskasen suku on asunut näissä maisemissa 11 sukupolvea.

Vuoksen purkautuessa ikimetsien männyt ovat suistuneet latva edellä järveen ja säilyneet siellä hako-puina. 500 hehtaarin niemen kärki on ollut hyvää viljelysmaata mutta uppokuukylän ympäristö koskematon, vaikeakulkuista korpea. Esa Heiskasen isä Tapio alkoi rai-



Esa Heiskanen kertoilee jouhevaan tapaansa HakoApajan syntyvaiheista (Paavo Hiltusen kuva)

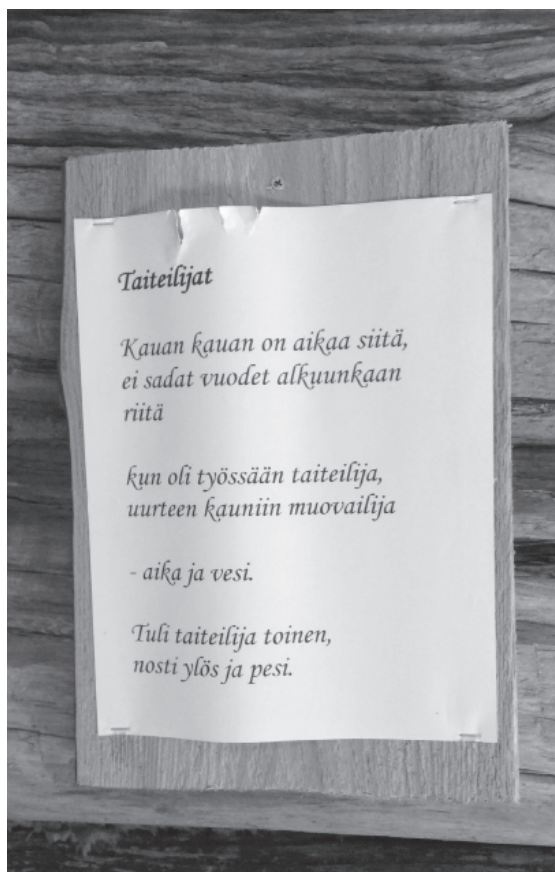
vailla Hietajärven rantoja ja vedellä isoja runkoja kuivumaan polttopuiksi ja propseiksi. Esa sukelteli oppipoikana rannoilla isän touhuja seuraamassa. Isä ei sukeltanut. Hietajärvi on lähdepohjainen ja syvimmillään 39 metriä syvä. Järvessä on harvinaisen kirkas vesi. Tukkeja on sen pohjassa kerroksittain. Nuorukainen vietti useita vuosia Etelä-Suomessa rakennusten korjaustöissä opiskellen puurakentamisen teknisiä taitoja. Eino-ukin norppajutut ja muut tarinat sekä oman isän ja äidin harjoittama käsityötaide pysyivät etelän vuosinakin mielessä. 18-vuotiaana Esa otti ensimmäisen pankkilainansa ja osti Hietajärven rannalta palasen maata, johon uppopuut voisi vetää kuivumaan. Kasan kuivuminen veisi 6 – 10 vuotta. Pieni moottorivene, sukelluslasit, jaloissa räpylät, tukkisakset, köysi ja käsisaivat olivat apuvälineinä, kun mies alkoi tehdä omaksi jutukseen tuntemaansa työtä. Uppopuusta

kehittyy kuivuessa kaunis materiaali, jota vesi on uurtanut tuhansia vuosia. Heiskanen on kerännyt rakennuspuuksi myös uittopuomeja järvien ja jokien pohjalta Kuhmon ja Hyrynsalmen uittoreiteiltä.

Tällaisesta materiaalista ovat syntyneet kaikki rakennukset Poro-salmen laelle ja rinteille, syntyneet ilman piirustuksia, innoituksen vallassa ja materiaalia ja sen henkeä kuunnellen. Ensimmäisen hirsimökkinsä Esa rakensi 18-vuotiaana vanhan riihen hirsistä Hietajärven rantaan. Ensimmäinen hakohirsimökki valmistui 1985. Esa Heiskanen sanoo olleensa suorastaan hakopuunarkomani ja työskennellessään hurmiossa nostellessaan isoja tukkejaan. Yksi tukki painaa 500 – 1000 kiloa. Kymmenen vuotta piti nostaa tukkeja päärakennusta Aihkitupaa varten. Se valmistui 1995 ja on kaikista rakkain. Aihkituvan hirret ovat noin 1000 vuotta vanhoja. Vanhimmat hakopuut on ajoitettu 4000 vuoden ikäisiksi. Päärakennuksen ympärille on noussut ja nousee jatkuvasti monia tiloja kasvavia ja uudistuvia näyttelyitä varten. Isä antoi Esa Heiskaselle mallin siihen mitä on olla käsityöläinen ja taiteilija sekä samalla yrittäjä. Jo isä Tapio ja äiti Eila perustivat ensimmäisen lomakylän Haukiveden rannalle. Isä maalasi maisematauluja ja askarteli huonekaluja keräämistään pahkoista. Äiti Eilan kutomia taidokkaita raanuja on esillä käsityötuvassa, ja isoisäkin rakensi veneitä. Heiskasen 14- ja 15- vuotiaat pojat

Jesse ja Eetu ovat näpränneet ikivanhasta puusta kaarnalaivoja ja varustaneet pikku laivan käppyräisellä tuohipurjeella. Heillä on monenlaista muutakin nokkelaa matkamuistoa myyntitiskillään. Siitä se yrittäminen alkaa.

Kaija Heiskanen nappasi valokuvaan hirsiseinälle kiinnitetyn runon Taitelijat, jonka on runoillut HakoApajan emäntä Mari: Kauan on aikaa siitä, ei sadat vuodet alkuunkaan riitä kun oli työssään taiteilija, uurteen kauniin muovailija aika ja vesi. Tuli taiteilija toinen nosti ylös ja pesi.



Liite 1

Yhdistyksen hallitukset 2012- 2021

2012	Anja Seuranen, pj Liisi Saarela, varapj Jouni Kainulainen, taloudenhoito, jäsenrekisteri Sylvi Tiihonen, sihteeri Reetta Väänänen, retket	2017	Anja Seuranen, pj Aulis Utriainen, varapj Tuula Aamuvuori, sihteeri Reetta Väänänen, retket Seppo Virta, jäsensivut
2013	Anja Seuranen, pj Liisi Saarela, varapj, tiedotus Jouni Kainulainen taloudenhoito, jäsenrekisteri Marjatta Puranen, sihteeri Reetta Väänänen, retket	2018	Tuula Aamuvuori, pj Anja Seuranen, varapj Hanne Clandér, sihteeri Reetta Väänänen, retket Seppo Virta, jäsensivut
2014	Anja Seuranen, pj Liisi Saarela, varapj, tiedotus Marjatta Puranen, sihteeri Reetta Väänänen, retket Tuula Aamuvuori, jäsensivut Jouni Kainulainen hallituksen ulkopuolella taloudenhoito, jäsenrekisteri	2019	Seppo Virta, pj Martti Laajapuro, varapj Anja Seuranen Reetta Väänänen, retket Arja Vainikainen hallituksen ulkopuolella sihteeri
2015	Anja Seuranen, pj Aulis Utriainen, varapj Marjatta Puranen, sihteeri Reetta Väänänen, retket Tuula Aamuvuori, jäsensivut Jouni Kainulainen hallituksen ulkopuolella taloudenhoito, jäsenrekisteri	2020	Seppo Virta, pj Martti Laajapuro, varapj Tuula Aamuvuori, tiedotus Arja Vainikainen, sihteeri Reetta Väänänen, retket
2016	Anja Seuranen, pj Aulis Utriainen, varapj Marjatta Puranen, sihteeri Reetta Väänänen, retket Seppo Virta, kotisivut Jouni Kainulainen hallituksen ulkopuolella taloudenhoito, jäsenrekisteri vuosina 2016-2021	2021	Seppo Virta, pj Reetta Väänänen, varapf Arja Vainikainen, sihteeri Liisa Nurmi, jäsen Timo Pulkkinen, jäsen



Sukututkimuksen harrastaminen, omien sukujuurien etsiminen saa jatkuvasti uusia muotoja. Enää ei tarvitse konkreettisesti matkustaa arkistoihin. Digitalisaation eteneminen tuo mukanaan mahdollisuuden tehdä tutkimusta omalla koneella vaikka kesämökin pöydän ääressä. Arkistolaitos, Suomen Sukututkimusseura ja Suomen Sukuhistoriallinen Yhdistys tekevät arvokasta työtä tallentaessaan paperiaineistoja niin, että ne ovat meidän kaikkien ulottuvilla riippumatta siitä, missä asumme ja sukututkimusta harrastamme.

Aivan uusi ulottuvuus on etsiä juuriaan ja kadonneita sukulaisiaan geneettisen sukututkimuksen avulla. DNA-testien käyttö on lisääntynyt räjähdysmäisesti 2000-luvun alkuvuosista lähtien. Sen avulla on mahdollista täydentää perinteisen sukututkimuksen jättämiä aukkoja ja matkustaa esivanhempien jalanjäljissä asiakirjalähteiden sisältämien vuosisatojen taakse.